

ÜHISKONDLIKU LEPPE SIHTASUTUS AASTARAAMAT 2004

TALLINN

2005

Sisukord

Saateks	3
Andra Veidemann, Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse juhatuse esimees	
Euroopa Liit ja ühiskondliku leppe protsess Eestis	4
Agu Laius, Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse tegevjuht	
Laste ja perede töötoimkonna prioriteedid aastal 2004	8
Helger Rannu, laste ja perede toimkonna aseesimees	
Hariduslike võimaluste võrdsus - koolivõrgu kujundamise tähtsaim aluspõhimõte ..	11
Peeter Kreitzberg, toimkonna esimees	
Ühiskondliku Leppe rahvatervise töötoimkonna tööd	13
Kaie Josing ja Raivo Uibo	
Tasakaalustatud areng maal tagab kogu ühiskonna jätkusuutlikuse	15
Ants Käärma, maaelu toimkonna esimees, Arvo Sirendi, toimkonna liige	
Ühiskondliku Leppe loodustoimkonna mõtetest - tegudest	18
Juhan Telgma, toimkonna esimees	
Eesti majanduspoliitika vajab paremat eesmärgistamist	20
Erik Terk, Eesti Tulevikuuuringute Instituudi direktor	
Ühiskondlik Lepe on rahva valik	23
Aune Past, kommunikatsioonikonsultant	

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

Ühiskondliku Leppe dokumendid 2003 - 2004	27
Eesti Ühiskondliku Kokkuleppe memorandum	28
Ühiskondlik Lepe	29
Ühiskondliku Leppe haridusfoorum “Põhihariduseta noor” lõppdokument	34
Riigikogu otsus “Ettepaneku tegemine seaduseelnõu algatamiseks Vabariigi Valitsusele..	37
Ühiskondliku Leppe haridustoimkonna seisukoht 21. sajandi hariduse programmi projekti kohta	42
Ühiskondliku Leppe tervisefoorumi “Riigi ja kodaniku koostöö - Eesti rahva tervise tagatis lõppdokument	46
Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2003.a majandusaasta aruanne. Bilanss	49
Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2003.a majandusaasta aruanne. Tulude ja kulude aruanne	50
Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2003.a majandusaasta aruanne. Rahavoogude aruanne	51
Ühiskondliku Leppe osalised	52

Koostanud:

Ühiskondliku Leppe Sihtasutus

Fotod:

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse kogu

lk. 3 - PM/Scanpix; lk. 4 - 5 ja 11 - 14 - Raivo Juurak;

lk. 20 - Sven Arbet / Äripäev; lk.21 - Julia-Maria Linna / Äripäev

Saateks

Kaks aastat kestnud (20. veebruaril 2003 vastuvõetud memorandum ja esimene lepe 20. oktoobril 2003) ühiskondliku leppe protsess on leidnud oma koha Eesti ühiskonnas ja avalikus diskursuses. Sellest on saanud nii protsessi osapoolte kui ka laiemalt kogu Eesti-sisese sotsiaalse dialoogi keskus, millest annavad tunnistust töötoimkondade, ümarlaudade tegevus ja kuus foorumit.

'Ühiskondlik lepe' on muutunud meedias igapäevaseks: erinevate elualade esindajad, tahtes väljendada vajadust jõuda mingi probleemi lahendamises ühistele seisukohtadele ja hakata ühiselt tegutsema, viitavad ühiskondlikule leppele.

Ka Eesti poliitiline eliit on mõistmas ühiskondliku leppe protsessi kui avatud ja laiapõhjalise dialoogi vajadust, millest annab tunnistust riigi toetus ning ümarlaudade ja foorumite materjalidega arvestamine erinevate poliitikate kujundamisel.

Nõnda on põhjust öelda, et ühiskondliku leppe protsess on omandamas sotsiaalse auditi kõrval ka Eesti ühiskonna ja riigi arengustrateegiliste ideede väljendamiskoha rolli.

Aastaraamat on üks ühiskondliku leppe protsessi jälgedest, millest omakorda kasvavad välja edasise tegevuse sihid.

Ühiskondliku leppe protsessi vahendaja ja tehnilise korralduspoole, Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nimel tahan tänada kõiki protsessi osapooli ja iseäranis neid inimesi, kes on andnud oma vahetu panuse toimkondade ja foorumite töösse.

Andra Veidemann,
Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse juhatuse esimees

Euroopa Liit ja ühiskondliku leppe protsess Eestis

Agu Laius, Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse tegevjuht

Eestis toimunud Euroopa Liiduga ühinemise referendum ja liikmekssaamine 1. mail 2004. a suunab meid analüüsima, kuidas Eestis toimuvad protsessid, sealhulgas ühiskondliku leppe protsess, on kooskõlas Euroopa Liidu arengutega. Ikka selleks, et aina paremini hakkama saaksime, sealjuures demokraatliku ühiskonna võimalusi ära kasutades.

Ühiskondliku leppe memorandumile allakirjutanud otsustasid ette valmistada ja sõlmida ühiskondliku kokkuleppe Eesti jätkusuutliku arengu seisukohalt esmastes valdkondades:

- Eesti sotsiaalne keskkond;
- kultuur, haridus, teadus ja arendustegevus;
- majanduskeskkond;
- õigusriigi põhimõtteid järgiva riigi ja kodanikuühiskonna sidusus.

Ühiskondliku kokkuleppe sisuks seati ülesannete ja lahenduste kooskõlastatud kindlaksmääramine, selleks et:

- käivitada pikaajalise suunitlusega rahvastiku- ja tervishoiupoliitika;
- kindlustada kultuuri, hariduse, teaduse ja arendustegevuse rahastamise kasvav osakaal rahvatulust;
- tagada nii linnas kui maal rahvatulu kasvu kindlustav majanduskeskkond, mis lähtuks tööandjate ja töötajate huvide tasakaalustatusest ning süvendaks sotsiaalset sidusust;
- luua riigieelarve põhiproportsioonide kehtestamise kaudu vähemalt viieks aastaks Eesti arengueesmärkide saavutamiseks vajalik järjepidevus;
- täpsustada riigi keskvoimu, kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste rolli Eesti jätkusuutlikkuse tagamisel.

Memorandumi osapooled, lähtudes oma heast tahtest ja demokraatlikust poliitilisest kultuurist kohustuvad esindajate kaudu osalema sotsiaalses dialoogis kokkuleppe ettevalmistamisel.

Tagasivaade

Teise maailmasõja lõppedes käivitusid Euroopas otsingud, saavutamaks rahu ja stabiilsust. Rahu huvides integreeriti koostöösse kõik Euroopa riigid – nii võitjad kui ka kaotajad. See andis aluse hakata arendama majanduskoostööd.

1952. aastal jõustus Euroopa Sõe- ja Terasühenduse (ESTÜ) asutamisleping (Pariisi leping, 1951). 1958. aastal jõustus Euroopa Majandusühenduse (EMÜ) asutamisleping (Rooma leping, 1957) ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping (Euratom leping, 1957). 1960-ndate aastate alguses leppisid EÜ maad kokku ühises põllumajanduspoliitikas.

Euroopa Ühenduse eesmärgid on ära toodud lepingu 2. artiklis. Seal öeldakse:

“Ühenduse ülesandeks on ühisturu, majandusliku ja rahaliidu loomise ning artiklis 3 ja 3a viidatud ühiste tegutsemis-põhimõtete kaudu soodustada tasakaalustatud

majandustegevust, säästlikku ja keskkonnaga arvestavat majanduslikku kasvu, kõrget tööhõivet ja sotsiaalseid tagatise, elatustaseme ja elukvaliteedi tõstmist, majanduslikku ja sotsiaalset integreerumist ning solidaarsust liikmesriikide vahel.”

Järgmisele integratsioonitasemele jõuti Euroopa Liidu lepingus (Maastrichti leping, 1992).

Euroopa riikide koostöö peaesmärk on aga jäänud samaks. Kõik lepingud on suunatud sidustatud ühiskondade ülesehitamiseks, kus oleks minimeeritud pinged ning asutatud koostööstruktuurid dialoogiks ja kokkuleppimiseks.

Euroopa Liidu konsultatiivkogud

Lepingute alusel loodud Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ning regioonide komitee on tähtsad Euroopa Liidu konsultatiivorganid.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna nõuande-, esindus-, teabe- ja väljendusorgan, mis võimaldab liikmesriikide majandus- ja ühiskondlikel organisatsioonidel ning kodanikuühendustel kaasa rääkida ühenduse poliitika kujundamise protsessis ja otsustamismenetluses. Teatud küsimustes tuleb enne otsuse langetamist arvestada nende seisukohtadega. Aasta-aastalt on komitee roll kasvanud ning pidevalt on kasvanud tema osatähtsus Euroopa Liidu otsuste ettevalmistamisel ja vastuvõtmisel. Lisaks kohustuslikule nõuandefunktsioonile avaldab komitee oma arvamust ka selliste teemade puhul, mida Euroopa Liidu institutsioonid ei ole piisavalt või üldse arvesse võtnud. Sel eesmärgil koostab komitee algatusarvamusi ja infoaruandeid. Üha sagedamini soovivad Euroopa Liidu institutsioonid saada komitee arvamust enne otsuste vastuvõtmist. Mitmetes valdkondades on konsulteerimine lausa kohustuslik.

Nice'i lepingus (2001) määratletakse majandus- ja sotsiaalkomiteed kui organiseeritud ühiskonda kuuluvate majandus- ja ühiskonnaelu eri alade esindajate esindusorganit.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kaudu rikastab osalusdemokraatia liidu esindusdemokraatiat, kaasates kodaniku- ja majandusühenduste ning ühiskonnaelu eri alade esindajad otsustamisprotsessi. Komitee on kujunenud ideede vahetamise ja dialoogi pidamise foorumiks.

Euroopa Liidu sotsiaalmudel

Euroopa Liidu rajamise protsess on alati peegeldanud vajadust säilitada majandusliku ja sotsiaalse mõõtme tasakaal. Euroopa Liidu sotsiaalpoliitika laiem eesmärk on tagada võrdne heaolu kasv kõigile liidu elanikele. 1970. aastatel hakati ühenduses üha enam rõhutama sotsiaalküsimuste olulisust. 1974. aastal töötati välja esimene sotsiaalpoliitiline tegevuskava, mis määratles ühenduse tegevuse kolmes valdkonnas: võitlus tööpuuduse vastu, inimeste töö- ja elutingimuste parandamine ning sotsiaalse dialoogi arendamine. Sotsiaalküsimuste käsitlemine saavutas Euroopa Ühenduses uue taseme 1989. aastal, kui kiideti heaks Euroopa Ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta ehk sotsiaalharta. Maastrichti lepingule (1992) lisandus sotsiaalpoliitika protokoll ja sotsiaalpoliitika kokkulepe ning Amsterdami lepingu jõustumisega inkorporeeriti sotsiaalpoliitika protokoll Euroopa Ühenduse asutamislepingu sotsiaalpeatükki.

Nendest arengutest tulenevalt räägitakse ja kirjutatakse Euroopa sotsiaalsest mudelist viidates sotsiaalsele Euroopale kui protsessile.

Euroopa Komisjoni juures asuv ekspertide grupp on Euroopa sotsiaalse mudeli aluseks võtnud 2002. a märtsi Barcelona Euroopa Nõukogus adapteeritud definitsiooni, mille järgi Euroopa sotsiaalne mudel põhineb majanduse arengul, kõrgetasemelisel sotsiaalkaitset ja sotsiaaldialoogil. Antud definitsiooni järgi on Euroopa sotsiaalse mudeli kaheks põhielemendiks kõigis liikmesriikides kõrgetasemeline sotsiaalkaitse ettetulevate riskide maandamiseks ning sotsiaaldialoog partneritega. Euroopa sotsiaalsele mudelile viidatakse ka kui Euroopa Liidule iseloomulikule institutsionaalsele korraldusele.

Euroopale iseloomulikud tendentsid, millele poliitika peab adekvaatselt reageerima, nagu madal sündimus ning rahvastiku vananemine ja elanikkonna kahanemine, on omased ka Eestile.

Põhiõiguste harta

Euroopa põhiõiguste ja vabaduste harta (edaspidi: põhiõiguste harta) liidendamine uue Euroopa Liidu põhiseaduse lepinguga on järjekordne samm inimõiguste kaitsmisel. See toob inimõigused areneva Euroopa Liidu keskmesse ning muudab põhiõiguste harta poliitiliselt nähtavaks ja annab talle ühtlasi ka õigusliku staatuse.

Põhiõiguste harta liidendamisega Euroopa põhiseaduse lepinguga asetatakse inimõigused selgelt Euroopa põhiseaduse keskmesse. Sellega sätestatakse terve rida õigusi, mis on osa väärtustest, millele Euroopa Liit toetub. Vaatamata teatud piirangutele on see, et põhiõiguste harta on Euroopa põhiseaduse lepingu raames siduv, tähtis samm inimõiguste kaitsmisel.

Kaasamine

Euroopa Liidu otsustusprotsessis käsitletakse huvirühmade kaasamist legitiimsuse suurendamise vahendina. Selle alustalaks on Amsterdami lepingule (1999) lisatud subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise protokoll. „Valge raamat Euroopa valitsemisest“ (2001) ja selle tegevuskava „Tegevusplaan õigusliku keskkonna lihtsustamisest ja parendamisest“ määratleb, et tõhus, läbipaistev ja võimalikult paljusid haarav konsulteerimine avalikkuse ja huvirühmadega on Euroopa valitsemises väga oluline. Osalemine, avatus, aruandekohustus, tõhusus ja poliitikate omavaheline seostatus määratleti hea valitsemise põhimõtetenä. Nende dokumentidega peetakse vajalikuks osutada, et osalemine on oluline kogu poliitikaprotsessi kestel alates poliitikate kujundamisest kuni rakendamiseni. Esmatähtsaks seati informatsiooni kättesaadavus, dialoog ühiskonnaga ja kaasamise üldise kultuuri tõus.

Valges raamatus rõhutatakse, et liikmesriigid peaksid konsulteerimisprotsesse nende seisukohtade alusel parandama. Selgelt sõnastati see eesmärk Mandelkerni raportis: kõik liikmesriigid peavad tagama, et nende konsulteerimisprotseduurid oleksid piisavad selleks, et need, keda otsused mõjutavad või huvitavad, saaksid

panustada ning et laiemal avalikkusel oleks ligipääs konsultatsioonidele ning konsultatsioonide vastustele.

Kui jõustub Euroopa Liidu põhiseaduslik leping, siis on kaasamise osas eriti oluline selle artikkel I-47. Seal rõhutatakse kõigi võimalust vahetada avalikult oma seisukohti kõigis valdkondades ning institutsioonide kohustust pidada esindusühenduste ja kodanikuühiskonnaga avatud, läbipaistvat ja korrapärast dialoogi. Nii loob põhiseaduslik leping kohustuse erinevate huvirühmade ja kodanike kaasamiseks otsustusprotsessidesse.

Lissaboni strateegia

Euroopa Liidu Lissaboni deklaratsioon sätestas aastal 2000 järgmise aastakümne strateegiaks teadmiste infrastruktuuri ülesehitamise, innovatsiooni ja majandusreformide edendamise ning sotsiaalse heaolu ja hariduse moderniseerimise. Lühidalt oleme hakanud seda kutsuma teadmistepõhise ühiskonna strateegiaks, mis tähendab mõlemaid – majanduslikke ja sotsiaalseid reforme, mille tulemusel saavutatakse parem konkurentsivõime ja sotsiaalne sidusus. Kahjuks taandatakse sageli see ulatuslik strateegia meil üksnes teadmistepõhise majanduse strateegiaks.

2000. aastal Euroopa Liidu liikmesriikide juhtide vastuvõetud Lissaboni strateegia, mille kohaselt peaks Euroopast saama kõrge tööhõivega ning jätkusuutlik majanduspiirkond, ei nõua mitte ainult töökohtade juurdeloomist ja elukestva õppe juurutamist vaid ka sotsiaalkaitse ümbermõtestamist.

Lissabonis ülesseatud strateegilised eesmärgid tööhõive kohta on pannud riike ümber tegema sotsiaalkaitsekeeme ning toonud fookusesse termini 'aktiveeriv sotsiaalkaitse'. Viimane tähendab, et sotsiaalkaitsekeemid peavad ühtlasi motiveerima töötamist.

Lissaboni strateegiaga seoses on Eestis seni esile toodud vaid selle üks dimensioon – majandus (teadmistepõhine, konkurentsivõimeline) ning jäetud tagaplaanile strateegia teised dimensioonid: sotsiaalne sidusus, jätkusuutlik (säästev) areng, elukestev õpe ning hariduse moderniseerimine, tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine.

Kokkuvõtteks

Kaasamishuvi ja soovi ühe väljendusena sündis ühiskondliku leppe protsess, mis on seadnud oma tegevuse aluseks Euroopa Liidu väärtuste juurutamise Eestis. Selle protsessi raames osaleb 36 kodanikuühenduste üleriigilist katusorganisatsiooni, hulk erakondi, avalik-õiguslikud ülikoolid jt organisatsioonid.

Ühiskondliku leppe protsess on juba oma algideest lähtuvalt arenenud kooskõlas Euroopa Liidu eesmärkide ja ülesannetega. Leppe protsessi kaudu on ühiskonnas kujunemas olemasolevate erinevate huvide esindajate vajalikud koostöö- ja partnerluse struktuurid. Nad on omandanud esmased töökogemused. Samas ei ole saavutatud veel taset, kus otsuste vastuvõtjatega oleks käivitatud toimivad dialoogikanalid ja -struktuurid ning jõutud selleni, et hakataks tegema koostööd poliitikate väljatöötamisel.

Ühiskondliku leppe protsess, pidades vajalikuks liikumist teadmistepõhise majanduse suunas, on ühiskonna innovaativsus käsitlenud kooskõlas Lissaboni strateegiaga. Eesmärgiks on seatud integreeruda Euroopa sotsiaalse mudeliga, pöörates esmatähelepanu inimestesse investeerimisele ja edendades sotsiaalse kaasatuse protsessi. Nagu Lissaboni strateegia, nii ka ühiskondliku leppe protsess peab inimest meie peamiseks väärtuseks ning kõigi poliitikate keskmeks olevaks. Just sellest seisukohast lähtudes on võimalik tagada teadmistepõhise ühiskonna ja majanduse toimimine. Ühiskondliku leppe protsess on teerajajaks, et kujundada Eesti mudel Euroopa Liidu põhiseaduse lepingu artikli I-47 täitmiseks.

Kasutatud materjalid:

- * Eesti ja Euroopa Liit, Euroopa Liidu Infosekretariaadi teabelehed, www.elis.ee
- * Euroopa Liidu põhiseaduse leping,
- * http://web-static.vm.ee/static/failid/265/Euroopa_pohiseaduse_leping.pdf
- * Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee „EMSK: sild Euroopa ja organiseeritud kodanikuühiskonna vahel“, * Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2003
- * Presidency Conclusions, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-rl.en0.htm
- * Reesi Lepa, Eveli Illing, Aare Kasemets, Ülle Lepp, Epp Kallaste „Kaasamine otsustetegemise protsessi“, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tallinn 2004, (www.praxis.ee)
- * Ühiskondliku Kokkuleppe memorandum, <http://www.lepe.ee/277>

Laste ja pere töötoimkonna prioriteetid aastal 2004

Helger Rannu, laste ja pere toimkonna aseesimees

Lähtekohad

20. oktoobril 2003. a allkirjastatud esimene Eesti ühiskondlik lepe on ennekõike lapse ja perekeskne. Seda kinnitab haridusküsimuste olulisus leppe ideoloogias, aga ka otsingud majandusarengu kiirendamiseks, et parandada laste heaolu ja arengutingimusi ning toetada Eesti pere paremat toimetulekut.

Nii majanduse, maaelu, tervishoiu, aga ka hariduselu arengute planeerimisel ja hindamisel on Eestis välja töötatud mitmeid mudeleid. Laste ja pere optimaalset toimetulekukeskkonda modelleerivaid kontseptsioone meil täna veel ei ole. Sellel asjaolul on nii objektiivseid kui subjektiivseid põhjusi. Eestis on rida teadlasi, kes on aastate vältel kogunud ja analüüsinud informatsiooni, mis on hädavajalik, et vastav pikemaajaline arengumudel saaks koostatud. Kahjuks pole aga riik pidanud vajalikuks tagada taoliste uuringute perioodilisust ning kogutud materjali alusel projektide ettevalmistamist. Teadlased on tunnistanud, et niikaua, kui puudub selge ja laiapõhjaline poliitiline otsus vastava arengumudeli väljatöötamiseks, seda mudelit ei sünni.

Just seetõttu on jätkatud nii seadusandlikul kui ka täitevvõimu tasandil üksikküsimuste lahendamist. Kuid elus on sageli nii, et ühele probleemile justkui hea lahenduse leidmine võib tekitada uusi probleeme ja uut ebavõrdsust teisel. Laste ja pere toimkonna liikmed on koosolekutel juhtinud tähelepanu mitmetele teravatele probleemidele, nagu näiteks paljulapseliste pere toimetulek praeguste lastetoetuste maksmisüsteemi tingimustes; üksi lapsi kasvatavate emade/isade probleemid; erivajadustega laste ja nende pere tänased võimalused oma probleemidele lahendusi leida jne. Samas on selge, et nimetatud probleemid ei ole lahendatavad ühe ministeeriumi haldusala piirides. Need on sotsiaalselt tundlikud teemad ja vajavad seetõttu arutelu ja kokkuleppe saavutamist laiemal tasandil.

Traditsiooniline perekonnamudel on nii meil kui mujal lagunemas ja ei ole enam kaugeltki valdav. Nõrgenenud on ka põlvkondadevahelised sidemed ja koostöö.

Ent ka täna kehtib tõsiasi, et laste heaolu ning käekäik sõltub jätkuvalt otseselt perekonna toimetulekust ja positsioonist ühiskonnas. Professor S. Ringen Oxfordi ülikoolist leiab, et inimese elustandard sõltub riigi ja perekonna majandusest. Kahjuks on viimast teadlase arvates selgelt alahinnatud. Kui me määratleme rahvamajandust nii, et see koosneb kahest tegevusväljast, mis määravad ära meie materiaalse elustandardi, siis poole rahvamajandusest moodustab prof Ringeni arvates peremajandus. Sellest järeldab ta, et tagamaks rahvamajanduse produktiivsust ja efektiivsust, peame ettevõtetesse investeerides analoogiliselt investeerima ka peredesse. Majanduspoliitika liigub vales suunas, kui me eirame peremajandust.

Mees ja naine muretsevad endile lapsed ennekõike sellepärast, et nad armastavad teineteist. Lapsed annavad elule tähenduse ja palju rõõmu. Samal ajal on lastekasvatamine ka töö, mida pered teevad ühiskonna heaks. Kõigi ühiskonnaliikmete ühishuviks on rahva kestmajäämine ja järgnevate põlvkondade üleskasvatamine. Ning selle tööga on seotud teatud hulk kindlaid kulutusi. Lapsed vajavad eluaset, süüa ja riiet selga, transporti jms. Kuigi sellised kulutused on märkimisväärsed ja pidevalt kasvavad, pole need sellised, mida vanemad kahetseksid. Samas on laste ja

perede toimkonna koosolekutel tõdetud, et vastutus laste toimetuleku eest on üha rohkem jäämas üksnes lapsevanema(te) kanda. Ühiskond ja riik tunneb järjest vähem kohustust osaleda selles olulises rahva ja rahvuse tulevikku kindlustavas protsessis. See avaldub muuhulgas osa poliitiliste erakondade jätkuvates pingutustes delegeerida vastutus lastele nõuetekohase hariduse tagamise eest lastevanematele, kooli hoolekogudele ja kooli juhtkonnale.

Probleeme on tekkinud ka seoses lastearstide ülesannete ülekandmises perearstidele. Samas teame, et terve ja oma eluga toimetuleva täiskasvanu üleskasvatamisel omab olulist rolli see, et lapseas esinevaid tervisehäireid tuleb kiiresti ja oskuslikult ravida just lapseas, veel parem on neid aga õigeaegselt ennetada. Krooniliste haiguste ja arengupeatuste ärahoidmisel ja õigeaegsel ravil on pediatrite roll asendamatu.

Konkreetsete perekulutuste kõrval on aga veel üks liik kulutusi. On veel üks hind, mida lapsevanematel, sageli emal tuleb maksta, kui otsustatakse laps muretseda ning loobuda kas osaliselt või täielikult palgatööst. Uurijate tehtud arvestuste kohaselt kõne all olevad alternatiivkulutused või loobumiskulutused kogu aeg kasvavad. Just ilmajäämine teise lapsevanema palgast on üks põhjusi, miks lääneriikides sünnib lapsi peredesse vähem kui varasematel aegadel. Loobumiskulutused ei ole seotud üksnes loobumisega palgatööst, vaid otsus lapse muretsemiseks tähendab loobumist paljudest teistestki valikutest (uuema auto soetamine, iga-aastased puhkuseraisid, kodutehnika soetamine ja uuendamine, teinekord aga ka loobumine teatrikülastustest või kontsertidest).

Loobumiskulutuste kompenseerimise vajalikkuse ideoloogiast on ilmselt kantud ka meil ellu rakendatud vanemahüvitise süsteem.

Pea kõik eelöeldu kehtib nende perede ja vanemate kohta, kellel on tööd. Kahjuks on meil juba liiga palju peresid, kes elavad vaesuse piiril või sellest allpool kas seetõttu, et neil ei ole tööd või kuuluvad nad nn heitunute rühma, kelle tagasitoomine aktiivsesse ellu on juba problemaatiline. Kõnelemata asotsiaalsetest lapsevanematest, kes justkui on oma lõplikud valikud juba teinud.

Käsitledes Eesti perede kui lapse seisukohalt kõige esmasema ja tähtsama kasvu-, suhtlus- ja sotsialiseerimiskeskonna majanduslikke tegureid, tuleb seda täna teha kindlasti veel kahes jaos: ühelt poolt perekonnad, kelle puhul on vajalik kompenseerida loobumiskulutusi ja teiselt poolt pered, kes vajavad riigi ja ühiskonna tuge kõige elementaarsemate eluvajaduste rahuldamiseks. Viimatimainitu puudutab vaesuse teemat ja kindlasti hakatakse ühiskondliku leppe raames ka sellega tegelema.

Just seetõttu tuleb laste ja perede probleemide süsteemsel käsitlemisel seada kesksele kohale laps ja tema huvid. Laste vajaduste ja õiguste seadmisega Eesti arengumudeli keskmesse on võimalik parandada ja kindlustada perede positsiooni ühiskonnas, muuta investeerimispoliitika põhimõtteid nii majanduse makro- kui mikrotasandil ning *last but not least*, muuta inimesekesksemaks ja lapsesõbralikumaks väärtushinnangute süsteemi, mis annab eetilise raamistiku ja moraalse õigustuse meie tegevusele nii täna kui ka tulevikus.

Eelpoolöeldu on lühike kokkuvõte nendest arutlustest, mida laste ja perede töötoimkonnas on peetud nii omavahel kui ka koos Tartu ja Tallinna teadlastega. Need omakorda on inspireerinud otsima täiendavat materjali teiste riikide kogemustest. Kõik see kokku oli lähtekohaks projekti „Kallis laps“ ellukutsumiseks.

Tegevus

21. juunil 2004 toimus Tallinnas Kirjanike Majas projekti “Kallis laps” avakonverents, kus sissejuhatavate ettekannetega esinesid emeriitprofessor Ene-Margit Tiit (“Kui palju maksab Eesti laps?”), professor Marju Lauristin (“Kihistumine, haridus ja perepoliitika”) ja Lauri Leppik (“Lapse kasvatamise tõttu teenimata jäänud töötasu ja pension – kui palju korvab sotsiaalse kaitse süsteem”). Arutelu käigus esinesid ka kõigi riigikogu erakondade esindajad ja paljud eksperdid ning teised asjast huvitatud. Nii selle konverentsi kui ka teiste laste ja pere toimkonna läbiviidud ürituste kohta leiate materjale Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse koduleheküljelt Kohe pärast „Kalli lapse“ avaüritust tellis ka sotsiaalministeerium uuringu teemal, kui palju maksab üks laps perele. Uuringu viis läbi TÜ emeriitprofessor E.-M. Tiit, kes seekord analüüsis ka regionaalseid eripärasid lapsele tehtud kulutuste osas.

Projekt “Kallis laps” jätkus möödunud aastal ja jätkub käesoleval, 2005 aastal samateemaliste ümarlaudadega maakondades. Maakondlikes aruteludes keskendatakse põhitähelepanu peredes kasvavate laste toimetulekule. Eraldi käsitletakse erivajadustega laste probleeme. Arutletakse teemadel: kuidas on senikehtiv toetuste süsteem ennast õigustanud, milliseid muid toetusi lisaks otsetoetustele pakuvad vallad oma lastele ning millised kulud on jäetud perele kanda? Otsitakse vastuseid küsimustele, mida peaksid riik, kohalikud omavalitsused, kool ja pere võtma ette olemasolevate probleemide lahendamiseks?

2004. aastal toimusid ümarlaud Rapla-, Tartu- ja Põlvamaal, käesoleval aastal toimuvad esimesed ümarlaud Jõgeva-, Viljandi-, Ida-Viru- ja Pärnumaal.

Tulevik

Laste ja pere toimkond tahab alanud 2005. aastal sihikindlalt aidata kaasa uute lahenduste leidmisel kooskõlas nende eesmärkidega, mis on kirja pandud esimeses Eesti ühiskondlikus leppes. Tahame rohkem teadvustada ühiskonda lahkkelidest seaduste ja tegeliku elu vahel, koguda rohkem informatsiooni laste ja pereelu puudutavate regionaalsete eripärade kohta ja teha sellest kokkuvõtteid siis, kui projekti “Kallis laps” ümarlaud on toimunud kõikides maakondades. Tahame saadud tulemustest teavitada seadusandjat lootuses, et seadusi täiendatakse lähtuvalt piirkondlikest ja eri sotsiaalsete gruppide vajadustest. Tahame edaspidigi mõjutada riigieelarve koostamise protsessi ja teha ettepanekuid peretoetussüsteemi kaasaegsema mudeli väljatöötamiseks. Peame oluliseks läbi viia uurimus emapalga mõjust ja noorte pere majandusliku olukorra paranemisest.

Ühiskondliku leppe laste ja pere toimkond tahab selgust tuua seni veel hägusa arusaamise kohta perest, rohkem teadvustada ühiskonda, et laps on perekonna lahutamatu osa ning perekond peab saama tagasi ühiskonna poolt aktsepteeritava staatuse ja tugevuse.

Otsime vastust sellele, mida peaks praegune põlvkond andma oma lastele ja milline on lapse optimaalse kasvukeskkonna lähtemudel.

Koostöös ühiskondlikku leppe töötoimkondadega peaksime suutma analüüsida laste ja pere küsimusi koos hariduse- ja terviseprobleemidega ühes tervikus. Selles suunas jätkub koostöö teadlastega. Eesmärgiks on teise kooliastme lõpu (6. klassi kevad) ja kolmanda kooliastme algusega (7. klassi sügis) seotud küsimuste formuleerimine ning lahenduste pakkumine. Vastuseid vajavad küsimused: mis on toimunud Eesti peres lapsega, kes lõpetab 6. klassi (s.o 12.–13. eluaasta jooksul); milline on Eesti taasiseseisvumise algaastatel sündinud laste senine käekäik ja nende võimalik tulevik järgmise 9–10 aasta jooksul, aastateks 2014–2015, mil nad peaksid leidma koha tööturul; kas on võimalik töötada välja kriteeriumid, mille alusel saaks hinnata osapoolte (riik, kohalik omavalitsus, kool ja pere) senist panust 12–13 aasta jooksul? Analüüsi tulemusena võiks sündida „Lapsepõlve mudel“. Mudel annaks ka eelolevate perioodide peamised tegevussuunad.

Hariduslike võimaluste võrdsus - koolivõrgu kujundamise tähtsaim aluspõhimõte

Peeter Kreitzberg, toimkonna esimees

Põhjaliku arutelu tulemusena jõudis ühiskondlik lepe 2003. aastal konsensuslikult kümnekonna tähtsaima haridusprobleemi fikseerimiseni, mis vajavad ühist sihipärast lahendust. Need probleemid võeti kokku ühiskondliku leppe hariduse teemas.

2004. aastal moodustatud ühiskondliku leppe foorumi 42-liikmeline haridustoimkond asus tõstatud probleemide arutamiseks ja lahenduste väljapakkumiseks kohehelt kavandama haridusfoorumit. Enamik toimkonna liikmeid leidis pärast pikka mõttevahetust, et foorum tuleb pühendada sellisele haridusprobleemile, mille lahendamatus põhjustab Eestis suurimaid sotsiaalseid ja materiaalseid kulusid.

Nagu tihti juhtub, konkureerisid omavahel paljud probleemid. Tekkis oht, et arutelu valgub laiali, jõudmata mingite konstruktiivsete lahendusteni. Teiseks tuli hoiduda nn päevapoliitilistest probleemidest, et säilitada sujuvam koostöö täitevvõimu ja valitseva koalitsiooniga. See aga praktilist arutelu eriti edasi ei vii ja lahendusi lähemale ei too. Haridustoimkond otsustas sekkuda just nimelt ühe kõige vaieldavama ja samas lahendusi kõige pealesuruvama probleemi lahendamisesse ning sõnastas planeeritava foorumi pealkirjaks „Põhihariduseta noor“.

Langeb ju meil aastas põhikoolist välja 1000–1500 õpilast, mis moodustab *ca* 10% ühel aastal sündivatest lastest. Nimetatud noored jäävad töötuks, panevad toime palju kuritegusid, vajavad igat liiki sotsiaalabi – nad kujutavad suurt koormust riigieelarvele ja sisejulgeolekule. Haridustoimkond leidis, et põhikoolist väljalangevuse põhjuseid on 4 liiki: kooli ja hariduskorraldusega seotud põhjused, sotsiaalsed ja majanduslikud põhjused, regionaalpoliitilised põhjused ning õpilaste tervisega seotud põhjused.

Valitud teema haakus väga hästi mitmete ühiskondlikus leppes sõnastatud eesmärkidega nagu: “oluliselt vähendatakse põhikoolist väljalangevust”, “suurendatakse oluliselt lastele suunatud tasuta ja doteeritud teenuseid (tasuta koolitoit, õpikud jt õppevahendid, osalemine huviringides jms), “hariduse kvaliteet tagatakse eranditult kõigis koolides tegemata vahet piirkonna- ja erikoolidel ning linna- ja maakoolidel”.

Haridustoimkonna ettevalmistatud otsuse eelnõu leidis haridusfoorumil 28. aprillil 2004. a üsna laialdast toetust. Foorumil kõlanud seisukohtade alusel sõnastasid riigikogus esindatud sotsiaalliberaalide saadikurühm, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ja Isamaaliidu fraktsioon riigikogu otsuse eelnõu, millega tehti valitsusele ettepanek algatada seaduseelnõud, mis sätestaksid hiljemalt 2005/2006 õppeaastast diferentseeritud nõuetega põhihariduse, määratledes põhihariduse omandamise võimaluse kutseõppeasutuses, samuti riiklike kutse- ja karjäärinõustamiskeskuste loomise kõigis maakonnakeskustes, põhikooli ja gümnaasiumi baasil toimuva huvitegevuse ja selle riikliku rahastamise põhimõtteid, integreeritud gümnaasiumitüübi (gümnaasium ja kutseõppeasutus), põhikooli abiõpetaja statuudi, ülemineku 12 õppeaastat vältavale koolikohustusele, koolikohustuslike laste arvestuse põhimõtted ja korra.

Riigikogu saalis toimus väga elav arutelu. Valitsus eesotsas Res Publicaga eelnõud ei toetanud, esitades kohati üsna kunstlikke vastuargumente. Nii võib öelda, et siiani on valitsuse tasemel jäänud vastuseta meie hariduse kõige teravamale probleemile ja selle lahenduste kava. Ja tagajärjeks on see, et ikka ja jälle loeme lehest, et meie põhikoolidest langeb igal aastal välja enam kui 1000 last. Probleem kumuleerub, lahendusi ei pakuta. Usume endiselt, et ühiskondlik lepe on need lahendused pakkunud ja oleme kindlad, et ükskord nad ka ellu viiakse. Haridusfoorum tervikuna leidis meedias väga ulatusliku kajastuse.

Paljudele kooliinimestele, haridusjuhtidele ja ka poliitikutele on muret teinud valitsuskoalitsiooni kõlava nimega haridusprogrammi – 21. sajandi haridus – käekäik. Haridustoimkond on mitmel korral leidnud, et retoorika on ilma piisavalt adekvaatse sisuta või on see hoopiski kantud primitivismist, kus üritatakse korrata lahendusi, mida maailm on proovinud ja kõrvale heitnud. Haridustoimkond sõnastas mitmete arutelude tulemusena oma seisukoha nimetatud programmi kohta ja argumenteeris seda laialdast tähelepanu pälvinud pressikonverentsil 29. septembril 2004. a. Selles vaidlustati turumajanduslike regulatsioonimehhanismide liigne rakendamisaotlus koolivõrgu kujundamiseks, mis seab maakoolid praegusega võrreldes veelgi halvemasse olukorda ja suurendab Eestis niigi paisunud hariduslikku kihistumist. Haridustoimkond heitis programmile ette ebaadekvaatset haridusolukorra analüüsi, laest võetud kriitikat ja samas möödavaatamist kõige tõsisematest hariduselu probleemidest. Vastupidiselt koolidevahelise võistluse õhutamisele õpilaste eest, tõsteti kilbile hariduslike võimaluste võrdsuse põhimõtte kui koolivõrgu kujundamise tähtsaim aluspõhimõtte.

On kahju, et haridus- ja teadusminister pole siiani astunud tõsisemasse dialoogi ühiskondliku leppe haridustoimkonnaga. Riigikogus püütakse läbi suruda põhikooli- ja gümnaasiumiseadust, kus on küll loobutud mõningatest varasematest seisukohtadest, kuid selles sätestatud muudatused hariduse rahastamise süsteemis suurendavad hariduslikku kihistumist ja viivad meid eemale võrdsete haridusvõimaluste põhimõtte rakendamisest.

Haridustoimkond on arutanud ka võimaliku Tallinna ülikooli loomise probleeme ja üldjoontes toetanud seda ettevõtmist. Toimkond võttis seisukoha, et uue ülikooli nimeprobleem on kunstlikult üles puhutud.

Planeerides oma 2005. a tööd jõudsimme järeldusele, et seoses sündivuse vähenemisega Eestis ja haridusliku kihistumise jätkuva suurenemisega, keskendume sel aastal koolivõrgu problemaatikale selle kõige laiemas

tähenduses. Tegemist on ülitähtsa regionaal-, rahvastiku-, sotsiaal- ja isegi tervishoiu- poliitilise küsimusega. Eestil puuduvad käsitletud optimaalse koolivõrgu kujundamise põhimõtetest. 28. aprilliks 2005 on planeeritud vastavasisuline rahvusvaheline konverents.

Ühiskondliku leppe haridustoimkond hõlmab väga laiaulatuslikku valdkonda alates alus- ja lõpetades kõrg- ja ülikooli-hariduse probleemidega. Samuti on toimkonna pädevuses seni olnud kultuuri-teemad. Ühiskondliku leppe protsessi sujuvamaks ja tulemuslikumaks kulgemiseks on mõistlik moodustada iseseisev ühiskondliku leppe kultuuri-toimkond ning ühiskondliku leppe foorumil tuleb teha sellesisuline ettepanek.

Ühiskondliku leppe rahvatervise töötoimkonna tööd

Kaie Josing ja Raivo Uibo

Taustast

Ühiskondliku leppe lähtealustest võime lugeda: "Senises Eesti sotsiaalpoliitikas on domineerinud pigem instrumentaalsed kui avaramat pilku eeldavad lähenemisviisid. Näitena võib tuua tervishoiupoliitika, mille eesmärgiks on olnud efektiivse (ökoonoomse) ravisüsteemi ja kliendikeskse (mitte patsiendikeskse) mõtteviisi juurutamine. Tootjate (haiglad, ravimitootjad) surve ja konkurents tervishoiueelarve vahendite saamiseks on põhjustanud tervishoiuteenuste defitsiidi. Rahva tervisele on see tähendanud tõsist tagasilööki." Tõepoolest, kui 2004. a jaanuarikuus alustas tööd rahvatervise töötoimkond, siis koheselt võis tõdeda, et rahva tervise osas on meil hulk põletavaid probleeme. Eesti on maailmas üks kõige kiiremini vananeva rahvastikuga riikidest, kus laste osakaal jätkuvalt väheneb ja üle 65-aastaste osakaal pidevalt suureneb. Täna on meie eeldatav keskmine eluiga, mis on väga oluline rahva tervise indikaator, üks madalamaid kogu Euroopas. Murettekitav on järjest suurenev tervisenäitajate erinevus eri sotsiaalsete gruppide vahel.

Tegevus

Töötoimkond kogunes oma esimeseks koosolekuks 26. jaanuaril 2004. a. Osavõtt sellest koosolekust oli arvukas ja kõik osapooled näitasid üles suurt soovi diskussioonis osaleda. Töötoimkonna etteotsa valiti Raivo Uibo, kes osaleb toimkonna töös Eesti Teaduste Akadeemia esindajana. Samas moodustati ka toimkonna juhatus, kuhu lisaks töötoimkonna juhatajale valiti Ene Tomberg, (Eestimaa Rahvaliidu esindaja) Tiiu Aro (Eesti Naisliit) ja Peeter Mardna (Eesti Arstide Liit). Probleeme, mille üle arutada, tõstatati hulgi. Edasise töö konkretiseerimiseks moodustati 3 alatöörühma: laste tervise töörühm; tööealiste tervise töörühm; senioride (vanemaaliste) tervise töörühm.

Töörühmade juhtideks said juhatuse liikmed. 2004. a sügisel sai tööealiste tervise töörühma etteotsa Kaie Josing (Isamaliidu esindaja). Nii töörühmade kui ka kogu töötoimkonna tegevusse otsustati kaasata rohkelt eksperte. Samuti otsustati, et tõstatatud probleemide käsitlemisel tuleb tihedat koostööd teha Tervise Arengu Instituudi (TAI) ja Tartu ülikooli arstiteaduskonnaga, sotsiaalministeeriumi ja Tervisedenduse ühinguga, samuti muude, rahva tervisest huvitatud organisatsioonidega.

Juba ühel järgmistest töötoimkonna istungitest 25. märtsil võttis osa ja esines ülevaatega Eesti rahvastiku põhilistest tervisenäitajatest Tervise Arengu Instituudi direktor Maarike Harro. Ettekandele järgnenud arutelul konkretiseerusid veelgi need valdkonnad, millega töötoimkonnal tuleks intensiivselt tegeleda. Siitpeale alustati ka ÜL tervisefoorumi ettevalmistamisega. Põletavaimate rahvatervise küsimuste lahendamiseks võeti osa ka mitmete muude ÜL ürituste ettevalmistamisest, sh kampaaniast "Kallis laps", samuti ka haridusfoorumist ja maaelufoorumist. Haridusfoorumile viidud sõnumi sisuks oli vajadus pöörata suuremat tähelepanu laste tervisele ja tervisekasvatusele. Tervisekahjuliku käitumise levik laste hulgas on tingitud vaba aja veetmise võimaluste vähesusest, tervisekasvatuse nõrgast tasemest koolides ja rohketest negatiivsetest eeskujudest ühiskonnas.

Töötoimkonna arvates tuleb meie haridus-süsteemis välja töötada ja rakendada terviklik tervise edendamise kava. Kõik aineõpetajad peavad olema ette valmistatud ja osalema terviseedendustöös. Kõikides koolides tuleb tagada tervislik koolikeskkond. Maaelu foorumil arutatust peeti oluliseks arstiabi kättesaadavust maapiirkondades. Selle parendamiseks on vaja kohalikel omavalitsustel oluliselt tugevamini materiaalselt toetada perearsti tegevust. Eriarstiabi kättesaadavuse tagamiseks peab riik töötama välja transpordikulutuste kompenseerimise süsteemi keskustest kaugel elavatele inimestele.

Väga oluliseks sündmuseks oli töötoimkonna 27. augustil toimunud töökoosolek koos TÜ arstiteaduskonna juhtkonnaga, kus osales ka akadeemik prof Ain-Elmar Kaasik, kes on Teaduste Akadeemia juures asuva rahvastiku ja rahvatervise nõukogu esimees. TÜ arstiteaduskond on olnud läbi aegade selleks keskuseks Eestis, mis lisaks arstide ja arstiteadlaste ettevalmistusele on ka oluliseks tervishoiu- ja rahvaterviseteadmiste keskuseks Eestis. Koosolek toimus TÜ biomeedikumis – kaasaegses õppe- ja teaduskeskuses, mis kujutab endast suurepäraselt sümbolit sellest, mida võib saavutada siis, kui otsustajatel on piisaval tulevikunägemust. Kuulati dekaan prof Toomas Asseri ülevaadet teaduskonna arengust ja probleemidest. Arutlusest selgus, et arstide arvu säilitamiseks peaks igal aastal tööd alustama vähemalt 100–110 residentuuri lõpetanut, mistõttu tuleb suurendada ka üliõpilaste vastuvõttu. Samas selgus, et kuivõrd ülikoolihaigla kulud on suuremad kui teistel raviasutustel, siis on siingi vaja midagi ette võtta, et tagada üliõpilastele edasine kvaliteetne õpe. Ka doktoritööde kaitsmiste arv peaks kahekordistuma praegusega võrreldes, et tagada teadlaskaadri järjepidevus.

Kuna korduvalt tõstatati töökoosolekutel meie rahva tervise jm statistiliste näitajate kogumise probleem, siis sellega seostuvate küsimuste vaagimiseks korraldati 21. oktoobril 2004. a ümarlaud “Kas kehtiv isikuandmete kaitse seadus on eluohulik”. Arutelul osalesid riigikogu liikmed, sotsiaalministeeriumi, haridus- ja teadusministeeriumi, andmekaitse inspeksiooni, statistikaameti, maksuameti, Tervise arengu instituudi ja arstide liidu esindajad. Diskussiooni eesmärgiks oli analüüsida, kas probleemid, mis tulenevad kõneallevast seadusest on tõesed ja kuidas oleks neid võimalik lahendada. Ümarlaud algatas olulise diskussiooni, mis väga selgelt peegeldus sellele järgnenud avalikes sõnavõttudes nii ajakirjanduses kui ka televisioonis ja raadios.

Töötoimkonna osavõtul korraldas ÜL Sihtasutus 10. novembril 2004. a ümarlaua “Alkoholism, narkomaania ja HIV – Eesti ühiskonna põhilised julgeolekuriskid”. Vajadus aruteluks oli ilmselge. Alkohol ja narkootikumide tarvitamine sageneb, eriti kooliõpilaste seas. Sagenevad narkootikumidega seotud surmad. Kuigi uute HIV-positiivsete arv on viimastel aastatel mõnevõrra vähenenud, suureneb AIDSi haigete arv, mistõttu vastav ravi läheb ühiskonnale järjest kallimaks. Ümarlaual kõnelejad tõdesid, et meil puudub sidusus erinevate instantside vahel, kes puutuvad kokku nende probleemidega ja kes on vastutavad nende probleemide lahendamise eest.

Rahvatervise töötoimkonna tähtsaimaks ülesandeks 2004. a oli tervisefoorumi “Riigi ja kodaniku koostöö – Eesti rahva tervise tagatis” ettevalmistamine koostöös ÜL Sihtasutusega. Ettevalmistuste võtmerollis olid Andra Veidemann sihtasutusest ning Peeter Mardna töötoimkonnast, kuid suure töö tegid ära ka teised juhatuse ja toimkonna liikmed. Kuigi tervisefoorumi toimumine lükkus planeeritust edasi kahe kuu võrra, võib tõdeda, et 17. jaanuaril 2005. a toimunud üritus kulges igati õnnestunult. Seda võib järeltada kasvõi üritusest osavõtu ja kogu ühiskonna retseptiooni põhjal ning võttes arvesse ka tõstatatud probleeme. Foorumil vastuvõetud dokumendis peegelduvad mitmed meie rahva terviseprobleemid, kuid kõrvuti nendega on toodud ka võimalikke lahendusi (vt lõppdokumendi tekst).

Tulevik

Tervisefoorumil esitatud ettekanded ja koostatud lõppdokument tõi täieliku selgusega esile need probleemid, mis meie rahva tervises on tänasel päeval keskseimad. Üheks oluliseks üldprobleemiks on muutunud tervishoiusüsteemi rahastamine. Töötoimkond näeb vajadust algatada laiaulatuslikku diskussiooni haigekassa staatuse üle. Samas on intensiivselt vaja arutada ka küsimusi, kuidas suurendada elanikkonna enese aktiivset suhtumist oma tervisesse. Esmalt näeme siin perspektiivi terviseedenduslikele üritustele kaasaaitamises ja sidemete loomises maakondade vastavate struktuuridega. See võimaldaks paremini töösse haarata ka kogu töötoimkonna liikmeskonda.

Tasakaalustatud areng maal tagab kogu ühiskonna jätkusuutlikuse

Ants Käärma, maaelu toimkonna esimees, Arvo Sirendi, toimkonna liige

Ühiskondliku leppe maaelu toimkonna töös on osalenud 18 organisatsiooni, mida esindavad 26 inimest, kusjuures kõik korraga kokku pole saanud. Aktiivseid liikmeid oli 15–16. Toimkonna esimeheks valiti 26. jaanuaril 2004. a Põllumajandus-Kaubanduskoja juhatuse esimees Ester Tuiksoo, tema põllumajandusministri ametisse astumise järel aga alates aprillist Ants Käärma. Toimkonna aseesimeesteks kinnitati Tõnis Blank (Maarahva Kongress), Aarne Maripuu (Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud) ja Jaan Leetsar Eesti (Eesti Põllumajandusülikool).

Aruteludel maaelu üle pakuti toimkonnas, et tuleks keskenduda riigikogu 1994. aasta 23. veebruari otsusele, mis käsitleb maamajanduse valdkonna seadusloome põhimõtteid. Põhjendati, et kui need põhimõtted ellu viia, siis lahenevad paljud maaelu probleemid. Kahtlemata on riigikogu otsus hea ja õige, kuid kümne aasta vältel pole sellest kuigi palju ellu viidud. Selle asemel on pea kõik valitsused ja koalitsioonid uskunud pimesi liberalismi põhimõtete imettegevasse toimesse ja hoidunud mõistuspärasest sekkumisest maa- ja majandusellu. Pealegi tuleb silmas pidada, et 1994. a algul, mil riigikogu oma eelnimetatud otsuse vastu võttis, olid mitmed reformid veel päris algusjärgus ja nende toimet sai suunata. Täna on need sisuliselt lõppenud ja olukord tollasest oluliselt erinev.

Toimkonna liikmete enamus leidis, et maaelu on sisult nii laiaulatuslik ja mitmetahuline, et otstarbekas on moodustada seitse töögruppi, millest igaüks käsitleks põhjalikumalt oma teemat. Ester Tuiksoo ettepanekul kinnitati töögruppide juhid alljärgnevalt:

1. Tasakaalustatud areng ja regionaalpoliitika – Mati Kepp, Eestimaa Rahvaliid
2. Maamajanduse mitmekesistamine – Kalvi Kõva, Sotsiaaldemokraatlik Erakond
3. Põllumajanduslik tootmine – Ants Käärma, aprillist alates Jaanus Marrandi, sotsiaalliberaalid
4. Ühistegevus – Jaan Leetsar, Eesti Põllumajandusülikool
5. Külaelu võimalused ja vajadused – Krista Habakukk, Eesti Külade ja Väikelinnade Liikumine Kodukant
6. Maaelu sotsiaalne areng – Viive Rosenberg, Eesti Naisliit
7. Elukeskkond – Kaul Nurm, Eestimaa Talupidajate Keskliit

Kuna Kalvi Kõva pärast esimest arutelu töögrupis enam ei osalenud, siis võttis teema vedamise enda peale Põllumajandus-Kaubanduskoja nõukogu liige ja MTÜ Eesti Maaturism nõukogu esimees Margus Timmo. Tema juhtimisel tegi töögrupp väga viljakat tööd. Sügisesel foorumil Tartus olid nende ettekanne ja kaasettekanded ühed sisutihedamad ning ettepanekud olid põhjalikud ja huvitavad. Ka foorumi moto “Maale 30 000 täiendavat töökohta” kujunes välja just Margus Timmo rühma töö põhjal. Mõtte käis välja ja sõnastas Jaanus Marrandi. Tõsi, see ettepanek ei leidnud üksmeelset heakskiitu ja selle ümber toimus üsna tuline vaidlus – kas selline eesmärk on üldse õige? Jaan Leetsar leidis, et see sarnaneb Reformierakonna tuntud valimislubadusega luua (mitte küll maale) 13 000 uut töökohta ja pole teada, kuidas kavatseb maaelu toimkond need kohad luua. Toimkonna enamus aga oli veendunud, et meie ülesanne on probleemid lahti rääkida ning esitada üldsusele arutamiseks ja seejärel heakskiitmiseks sellised põhimõtted ja

seisukohad, mis elluviiduna võimaldavad ja lausa soodustavad maale täiendavate – just täiendavate ja mitte lihtsalt uute – töökohtade tekkimist. Uus töökoht võib tekkida vana asemele, täiendav töökoht aga tekib juurde, lisaks olemasolevale. Loomulikult ei teki need töökohad iseenesest, vaid ettevõtlikud inimesed loovad need, kui selleks luuakse eeldused.

Kaul Nurme arvates tähendaks töökohtade loomine eelkõige proletariaadi tekitamist maale. Tema arvates oleks aga vaja luua ja toetada tõhusamalt peretalusid, siis on nii töökohad kui peremehed olemas. Ligilähedaselt samal seisukohal oli ka Viive Rosenberg, kes leidis, et kui Austrias 4–6 lehmaga talud elavad ära, siis miks see Eestis peaks võimatu olema. Kuna tol korral jäid lahti rääkimata nii Austria ja Eesti erinevad suutlikkused toetada oma rahvuslikku põllumajandust kui ka valmisolek taas kord korraldada Eestis ümber omandisuhted ja -vormid, siis on arvatavasti otstarbekas see arutelu võtta uuesti ette eeloleval tööperioodil.

Pärast paari esimest koosolekut loobusid kohalike omavalitsuste esindajad millegipärast osalemast. Siiski oli toimikonna liikmete hulgas palju omavalitsuskogemustega inimesi. Seda teematikat arutati korduvalt. Täiesti oma lähenemine oli Aarne Maripuul, kelle arvates tuleks Eestis omavalitsuste arvu oluliselt suurendada. Siis oleks vald ja vallaelanik piisavalt lähedased ning tegutseksid väga ühtselt. Kõige tähtsamad oleksid inimene ise ja tema perekond, seejärel talu, küla, vald, maakond, riik. Sihikindlalt kaitses ta ideed luua maa-, metsa- ja mereministeerium, ühendades selleks praegused põllumajandus- ja keskkonnaministeeriumid.

Väga aktiivselt osalesid aruteludes Kodukandi liikumise esindajad Krista Habakukk, Merle Adams ja Eha Paas. Nemad on tõelised maaelu mootorid, kel on küllaga häid ideid ja kes ise teevad väga palju. Nende mõtted haakusid eriti sujuvalt Margus Timmo töörihma ettepanekutega.

Tõsisem arutelu algaski maaelu ümarlauaga, mille toimikond korraldas 30. märtsil Tartus, Eesti Põllumajandusülikooli nõukogu saalis. Osalejaid oli üle viiekümne. Jaan Leetsare sissejuhatava ettekande teemaks oli ühistegevus. Töögruppide juhid tutvustasid oma esialgseid visioone maaelu temaatika käsitlemisel. Osalejad olid aktiivsed, esitati arusaamu, lähenemisi ja ettepanekuid n-ö seinast seinale.

Ühiskondliku leppe maaelu foorum toimus Tartus, Eesti Põllumajandusülikooli aulas 27. oktoobril. Foorumit tervitas ja austas oma kohalolekuga algusest kuni lõpetamiseni Eesti Vabariigi president Arnold Rüütel.

Sissejuhatava ettekande maaelu mainest ja seda mõjutavatest teguritest esitas Tartu ülikooli õppejõud Aune Past. Kõik töörihmad esitasid oma tegevusvaldkonna kohta ettekande ning kuni kolm kaasettekannet. Seejärel esinenud sõnavõtjad kõnelesid peamiselt maaelu probleemidest kogu nende mitmekesisuses. Riigikogu aseesimees

Peeter Kreitzberg käsitles sügavuti hariduselu, regionaalminister Jaan Õunapuu riigi tasakaalustatud arengut, Tartu ülikooli doktorant Kadri Siibak ettevõtjate võimalusi ja vajadusi tegevuste rahastamisel. Üks enim elevust tekitanud ja tähelepanu pälvinud sõnavõtt tuli tuntud ärimehelt Rein Kilgilt, kes ärgitas olema eelkõige optimistlik ja ettevõtlik.

Maaelutoimikond valmistas ette ka foorumi seisukohtade projekti, mis oli arutamiseks ning täienduste esitamiseks välja pandud nii ühiskondliku leppe kodulehel kui ka Põllumajandus-Kaubanduskoja kodulehel. Täiendusi esitati nii enne foorumit kui foorumi ajal. Need vaatas üle redaktsiooni-

komisjon koosseisus: Merle Adams, Margus Timmo ja Arvo Sirendi. Agu Laiuse toimeka abiga valminud lõplik maaelu foorumi seisukohtade tekst on ära toodud käesolevas aastaraamatus. Kõik seisukohad on hoolikalt kaalutud ja sõnastatud. Siiski peatuksin nendest mõnedel veelkord.

Võib olla kindel, et eesti rahvas soovib näha oma maad tulevikus riigina, kus on head elamis- ja töötamisvõimalused, korrastatud maastik, puhas loodus ja terviklik elukeskkond. Selleks tuleb teha palju tööd ning luua eeldused ühiskonna taotluste elluviimiseks. Ei saa öelda, et see oleks ühe kindla institutsiooni või sihtgrupi ülesanne. Kõigil meil on siin oma osa täita. Riik peaks looma soodsa õigusruumi, hoolitsema infrastruktuuri eest ja andma oma toega kindlustunde, kohalik omavalitsus tekitama huvi ja olema algataja, positiivse imago looja, inimestel tuleb aga nendele võimalustele tuginedes oma elu korda seada. Et igasugune mõtestatud tegevus peaks olema ette kavandatud, siis vajab ka maaelu pikaajalist arengupoliitikat, mis arvestaks piirkondlikke eripärasid, põhineks teadusuuringutel ja saaks ühiskonna heakskiidu. Õigusliku jõu annaks sellele regionaalarengu seadus.

Kohaliku omavalitsuse suutlikkus oma haldusalal asju korraldada oleneb peale inimjõu olemasolu väga suurel määral rahalistest vahenditest ja sellest tulenevast iseotsustamise võimest. On oluline rakendada Eestis piiranguteta Euroopa omavalitsuste harta. Väga tähtis on igati soodustada omavalitsuste algatusi. Seetõttu on vaja seadustada põhimõtte, et kui kohalik omavalitsus suutis luua tingimused oma tulude suurendamiseks, siis ei tohiks vähendada talle tasandusfondidest antavat toetust. Senine praktika, vähendada sellisel juhul tasandusfondist toetusi, ongi pärssinud omavalitsuste initsiatiivi ettevõtluse edendamiseks.

Ühiskonna huvides on, et riigi territoorium oleks hooldatud, elukeskkond korras ja võimalikult suur hulk inimesi omaks legaalselt ja kindlat sissetulekut, et endaga toime tulla. Et just maapiirkondades on nii avalik kui varjatud tööpuudus kõige suurem, siis tulebki luua eeldused maapiirkondadesse täiendavate väikeettevõtete tekkimiseks. Selleks peab riik (just riik) arendama maal infrastruktuuri ja tagama inimestele üldarstiabi ning hariduse kättesaadavuse. Ei ole normaalne, kui mõnes piirkonnas algklasside lapsed peavad alustama teekonda kooli poolteist või isegi kaks tundi enne koolitunni algust ning koduteegi ei ole lühem. Maal asuvate kutseõppeasutuste rahastamisel on tingimata vajalik arvestada ka neid vahendeid, mis läheksid õpilaste vaba aja sisustamiseks, loodushoiuks ja mõisahoonete (kus paljud koolidest ju asuvad) hooldamiseks.

Põllumajandus on Eesti maaelu alus, kuid mitte ainus tegevus külas. Ka võimalused töökohtade juurdeloomiseks põllumajanduses on vähetõenäolised. Meie elanikkonna heakvaliteedilise kodumaise põhitoiduga varustamiseks piisab praegusest haritavast maast. Tehnoloogia arenedes ei ole otstarbekas ka inimjõudu rohkem rakendada. Euroopa Liidu siseturu konkurentsipüsümiseks tuleb aga riigieelarvest maksta põllumehele otsetoetusi ELi liitumislepingus sätestatud määral. Vastasel juhul tekitame ise oma riigis kõlvatu konkurentsi ja kahjustame oma maaelu. Kahtlemata tuleb maainimesel endal olla aktiivne, leidlik ja positiivne. Oluline tegur on ühistegevus, nii majanduslik kui sotsiaalne. Ühelt poolt on vajalikud riiklikud abinõud ühistegevuse toetamiseks, teisalt on vaja äratada inimeste valmisolekut ühiselt asju ajada ja teha.

Ühiskonnas aga on üha enam vaja teadvustada, et stabiilselt arenev maaelu on meie rahva säilimise ja kogu ühiskonna jätkusuutlikkuse tagatis.

Ühiskondliku leppe loodushoiutoimkonna mõtetest-tegudest

Juhan Telgmaa, toimkonna esimees

Ühiskondliku leppe tekstist võib leida sõna 'loodus' kaks korda. Alguses sätestatakse ühe põhimõttena "... Eesti maa ja looduse loov väärtustamine ökoloogilise tasakaalustatuse põhimõttest lähtudes ..." ning lõpuosas nimetatakse vajadust käsitleda loodushoidu kui Eesti arengu võtmeküsimust ühes järgmistest ühiskondlikest lepetest, mis valmistatakse ette edaspidi.

Selline lähenemine ei ole vastuolus ühiskondliku leppe loodushoiutoimkonna (LHT) arusaamadega. LHT peab kõige olulisemaks säästva arengu tagamist, mida käsitatakse kõikehõlmava paradigmana, kuid milles loodushoid on üks aluspõhimõtetest.

Mõistes küll, et hetkel on loodushoiust teravamad probleemid, jääb LHT imperatiivse nõudmise juurde, et mistahes tegevused ei tohi ületada looduskeskkonna taluvusvõimet ega ammendada loodusvarasid nende taastekkest kiiremini. See tähendab, et:

- * säilitatakse Eestile omased loodus- ja kultuurmaastikud;
- * säilitatakse Eestile omane bioloogiline mitmekesisus;
- * looduslikke aineriingeid häiritakse ainult sellises ulatuses, mis ei vii neid tasakaalust välja;
- * tootmiskuludesse planeeritakse ka kõik kulutused looduskahjude heastamiseks. Kui tehnoloogiline tase või tootmise ökonomika ei võimalda pöördumatuid looduskahjusid vältida, siis tootmist rajada ei lubata.

Konkreetsest problemaatikast on LHT käsitlenud:

1. Strateegia „Säästev Eesti 21“ edasine käekäik

Kaaluti ergutava märgukirja saatmist Säästva Arengu Komisjonile. Siiski jõudis SAK tegutsema asuda ja strateegia menetlemise taaskäivitada, mis oligi LHT eesmärk.

2. „Eesti uuendatud keskkonnastrateegia aastani 2010“ eelnõu

Keskkonnaministeeriumi asjatundja tutvustava ettekande ja küsimuste järel toimunud arutelu otsustati eelnõu teadmiseks võtta. Olulisi vastuväiteid eelnõu ei äratanud. Leppeosalistel organisatsioonidel soovitati vaadata eelnõu läbi ning esitada selle kohta ettepanekud oma organisatsiooni nimel otse keskkonnaministeeriumile.

3. Osalus maaelufoorumil

Seda teemat käsitleti maaelufoorumi lõppdokumendi eelnõu alusel ja dialoogi korras maaelufoorumi esindaja Arvo

Sirendiga. LHT ei pidanud vajalikuks oma ettepanekuid tingimata foorumi lõppdokumenti kirjutatuna näha. Pigem olid need värske kõrvalpilgu ja mõtteaine pakkumine maaelutoimkonnale. Viimane esitaski maaelufoorumile tublisti muudetud eelnõu, kus oli kirjas ka LHT ettepanekuid – näiteks Euroopa kohalike omavalitsuste harta, maaettevõtluse eripärade, ühistegevuse, samuti loodushoiu ja selle seose kohta põllumajandusega, nagu mahepõllumajanduse toetamine, hea põllumajandustava jms.

4. Loodushoiu osa leppes

LHT leiab, et edaspidi tuleks loodushoiu prioriteetsust leppes tublisti tõsta. Samas mõistetakse, et Eesti ühiskonnas on hetkel teravamaid prioriteete (näiteks sotsiaalvaldkonda kuuluvaid). Loodushoidu tuleb ka edaspidi käsitleda mitte eraldiseisvana, vaid säästva (jätkusuutliku) arengu kontekstis.

5. LHT missioon ja tema tegevuse edasine praktiline korraldamine

LHT missiooni võiks edaspidigi näha hoolena – seista loodushoiu kui kultuurivaldkonna ja loodusvarade jätkumise kui säästva arengu limiteerivate alustingimuste heakäekäigu eest. Võimalikke tegevusi oleks lõputu hulk, kuid piirangud seab toimkonna liikmete koormatus igapäevases põhitegevuses, toimkonnas osalemine kui puhtühiskondlik kohustus ja Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse väga piiratud rahalised võimalused.

Püüdes jääda reaalsuse piiridesse leiti, et ühiskonna arusaam loodushoiust (vähemalt sõnades) on suhteliselt ühtne ja vaba teravatest vastuoludest. Kindlasti tuleb analüüsida teiste toimkondade tegevust, jälgides säästva arengu põhimõtetega arvestamist. Tuleb püüda osaleda kõikjal asjasse puutuvatel aruteludel, varustada infoga toimkonna liikmeid. Järgmiseks perioodiks on püstitatud eesmärk korraldada temaatilisi konverentse, näiteks selguse saamiseks terminoloogias, vastuolude lahkamiseks üksikisiku ja üldiste huvide vahel loodushoius jms. Foorumi korraldamiseks (nagu on korraldatud haridus-, maaelu- ja tervishoiuteemal) ei nähtud veel vajadust – ühiskondlikku tellimust.

Toimkonnast on lahkunud Marina Maran (ELE Liikumine), kuna on kodus väikese lapsega; Rainis Ruusamäe (ETKL), kellel on suur töökoormus oma talus ja Tunne Kelam (IL), kes sai europarlamenti liikmeks. Neid lähetanud organisatsioonidele on esitatud palve uute esindajate suunamiseks toimkonda.

Eesti majanduspoliitika vajab paremat eesmärgistamist

Erik Terk, Eesti Tulevikuuuringute Instituudi direktor

2004. aasta oli Eesti majandusele eriliseks aastaks juba selle kogemuse tõttu, mille saime esimest korda Euroopa ja rahvusvahelises majanduses, olles EL-i täisliikme staatuses. Oluline oli EL-i tugifondide kasutuselevõtu käivitumine, mis avab uued arenguvõimalused mitmete seni finantside puuduse käes vaevelnud valdkondadele (põllumajandus ja maaelu, kallimate infrastruktuuride väljaarendamine, ka inimpotentsiaali tehtavad investeeringud).

Samas ei vähenda EL-iga liitumine vajadust Eesti majanduspoliitikat senisest paremini eesmärgistada, esmatähtsaks pidada, seostada muu pikaajalise arengu kontekstiga. Pigem vastupidi, vajadus seostada oma majanduspoliitikat EL-i tasandiga ja suuremad finantside hankimise võimalused pigem suurendavad õige prioriseerimise tähtsust. 20. oktoobril 2003. a allkirjutatud ühiskondlik lepe (ÜL) rõhutab kiire majanduskasvu vajadust ja selliseid majandusarengu prioriteete nagu tõusmine kõrgemale lisandväärtuse tasandile, kutseõpe, aktiivne tööturupoliitika, kokkulepitud eelarve prioriteedid jm.

Järgneva ülevaate koostamisel pole piiratud vaid otseselt ÜL-is sisalduvate punktidega, puudutatud on ka mõningaid muid teemasid, mida on esile toodud ÜL-ile eelnenud pikemas materjalis: Ühiskondliku Kokkuleppe „Tasaloov Eesti 2003–2015“ lähtealused.

- **Eelarve.** 2005. aasta eelarve kulude põhiprioriteedid, nimelt kvaliteetne haridus ja teadus (660 miljoni kroonine nn lisapakett) ja aktiivsed tööturumeetmed (220 miljonit täiendavalt) kattuvad oma ideoloogialt ÜL ideoloogiaga. Samas ei saa neile prioriteetidele täiendavate summade suunamist pidada kindlasti suuremahuliseks finantsmanöövraks, selleks on nimetatud summade osatähtsus 53 miljardilises eelarves liiga väike. Ei saa ka väita, et viimase aastaga oleks paranenud eelarve koostamise protseduur, tõusnud osalus, paranenud eelarve läbipaistvus. Oleme seisukohal, et ilma eelarvepoliitika tõsise muutmiseta pole ÜL eesmärgid saavutatavad.
- **Maksud.** Valitsuse poliitikas rõhutatakse tööjõu maksukoormuse vähendamise tähtsust (antud juhul on silmas peetud küll konkreetselt üksikisiku tulumaksu vähendamist). Eraldi võttes on sellele vastu vaield raske. Eesti tööjõud oli rahvusvahelise taustaga võrreldes tõesti suhteliselt kõrgelt maksustatud. Probleem on aga selles, et teostatav maksupoliitiline manööver kuulub selgelt võimalolevate parteide koalitsiooni poliitilise tahtega läbiviidavate aktsioonide hulka. Kuna selle osas pole laiemat ühiskondlikku ega poliitilist konsensust, siis jääb küsimus Eesti maksusüsteemi tulevikust, arvestades võimalikke poliitilisi muutusi, ikkagi piisavalt lahtiseks.

- **Aktiivse tööturupoliitika** osas on areng positiivne. Kuna lisaks eelarves eraldatavale 220 miljonile lisandub veel Euroopa sotsiaalfondi raha (suhtes kolm ühele), siis tähendab see võimalust alustada varasemaga võrreldes tunduvalt jõulisemat ja mastaapsemat tööturupoliitikat, sh ka sellist, mis toob sisse uusi skeme ja lähenemisi (sh standardmeetoditelt suuremale individikesksusele), taoline poliitika saab jätkuda ka 2006. aastal ja tõenäoliselt ka järgneval planeerimisperioodil (2007–2013). On tehtud ka suur osa vajalikku analüütilist ja kavandatavat eeltööd (tööturumeetmete

kontseptsioon, tegevuskava, vastav seaduseelnõu). Ilmselt sõltub edasine edu suuresti sellest, kas suudetakse luua võimaluste kasutamiseга hakkamasaav institutsionaalne süsteem.

- **Kutseõpe.** 2004. aastal läbis esialgse partnerite kooskõlastuse dokument nimega “Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008”. Dokumentis on määratletud 12 kutsehariduse eesmärki, iga eemärgi elluviimiseks pakutavad meetmed (tõsi küll, suhteliselt üldisel kujul) ja saavutamise indikaatorid.

Kehv kutseõpe on praegu üks põhilisi nõrkusi majanduse arendamisel. Edu saavutamine siin tähendab, et suudetakse oluliselt tõsta kutseõppesse võetavate õpilaste arvu, tagades samal ajal kutseõppe kvaliteedi, integreerides seda teiste õppevormidega, hoidudes sellest, et kutseharidus on nn tupiktee hariduses. Kui mitmete kutsehariduse täiustamise küsimuste osas on arengukavas vastavad eesmärgid esitatud, siis kutseõppe olulist tõusu kajastav kvantitatiivne eesmärk kahjuks puudub.

Eelnimetatud arengukava ei toimi ilma teise dokumendita: “Riigi kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamise kava aastateks 2005–2008”. Nimetatud dokumendi projekt on olemas töörühma tasandil. Dokumendiprojektis on ette nähtud kutseõppe oluline ruumiline kontsentreerumine ja põhimõtted, millest lähtudes see kontsentreerumine läbi viia. Probleemiks on, kas on poliitilist tahet ja oskusi taolise delikaatse teemaga (seos kohalike huvidega, kutseõpetajate töökohtadega) reaalsete tulemuste suunas edasi liikuda.

- **Ettevõtluse (üldine) areng.** Eelmist aastat selles vallas täpsemalt hinnata veel ei saa, täpsemad analüüsid puuduvad. Võib eeldada, et jätkus pigem ettevõtluse kontsentreerumise kui uute ettevõtete loomise hoogustumise trend.
- **Areng kõrgema lisandväärtusega toodangu suunas** (eksport, keerukamale tootmisele suunatud välisinvesteeringud). Hinnata täpsemalt, millist edu selles suunas 2004. aastal saavutati, on momendil raske, kuna täpsemaid analüüse pole tehtud ja ka vastava statistikaga on probleeme. Tundub, et võrreldes 2003. aastaga suurenes mõnevõrra ekspordi panus Eesti majanduskasvu (võrreldes sisetarbimise mõjuga) ja liikusime oma eksporditoodanguga väärtusahelas natuke ülespoole. Võib täheldada ka mõningaid täiendavaid välisinvesteeringuid tehniliselt keerukamatesse sektoritesse. Siiski ei saa veel väita, et meie eksporditootmise konkurentsivõime oleks oluliselt tõusnud.
- **Uuringud, arendus, innovatsioon.** Selles osas saavutati 2004. aastal mõningat edu kõrgtehnoloogiliste ja kõrgtehnoloogialähedaste ettevõtete toetamisel, nende riskide vähendamisel, paranes ülikoolide seos taoliste ettevõtetega. Peale mitmeid tõrkeid suudeti siiski käivitada tehnoloogiaarenduskeskuste programm, mille raames uurimiskeskused ja ettevõtted saavad arendada juba pikaajalist koostööd. EL-i rahade kaasamisega juba varem väljatöötatud toetuskeemidesse oli probleeme, mis vähemalt osaliselt olid tingitud ametkondadevahelisest kehvast koostööst. Esines ka tagasilööke: geenivaramu ümber toimuv. Probleem on selles, et ei ole häid toetuskeeme, mille abil saaks rohkem tõsta madalama tehnoloogilise arenguga ettevõtete tehnoloogilist taset (nn madaltiheda toetusloogika käivitamise idee). Taoliste skeemide rakendamine eeldaks nii täiendavaid finantse kui ka täiendavat institutsionaalset

võimsust. Jätkuvalt on väikesed erasektori uuringute, arenduse ja innovatsiooni investeerimismahud. Esile on kerkinud vastuolud kommertsialiseerumisele suunatud innovatsiooni ja ülikoolide huvide vahel. Selge ei ole erinevate innovatsiooni tugimeetmete pikemaajaline rahastamine. Pidurdus riikliku riskikapitalifondi loomise initsiatiiv.

ÜL on eesmärgiks seadnud vajaduse võtta suund teadmiste- ja innovatsioonipõhisele majandusele. Võib väita, et praegu ei ole riigi ega erasektori vastavad jõupingutused selle ambitsioonika eesmärgi saavutamiseks küllaldased.

- **Infrastruktuurid.** Seoses EL-i kaudu avanevate uute võimalustega on väga oluline infrastruktuuriinvesteeringute strateegia ja prioriteetide määratlemine. 2004. aastal muutusid siin mitmed asjad selgemaks: investeeringute mahud ja ajagraafik maanteede rekonstrueerimise (sh suured maanteesõlmed, Jõhvi–Tartu–Valga magistraal (nn *Via-Hanseatica*); Tallinna lennujaama laiendamine; regionaalsete sadamate (Heltermaa, Rohuküla, Kuivastu, Virtsu) tulevik. Tugevnes tegevus seoses Narva jõe uue silla ehitamise ettevalmistamisega, sh läbirääkimised Vene poolega. Samas tekkis ka mitmeid tõrkeid: Koidula piirijaam, Tallinna sadamaga seotud mõningate investeeringute edasilükkumine. Situatsiooni muudavad keerulisemaks kontseptuaalsed erimeelsused Eesti transiidi tuleviku küsimustes.

Tulevik. Tulenevalt EL-i protseduuridest on Eesti jaoks järgmiseks pikaajalise planeerimise perioodiks ajavahemik 2007-2013. Senine majandusarengu kompleksse kavandamise süsteem pole Eestis olnud kaasaja nõuetele vastav. Põhiliseks kavandamisformaadiks on olnud nn Riiklik Arengukava (*RAK*), mis esiteks pole Euroopa Komisjoni poolse tugifinantseerimise abidokumendina olnud oma haardeulatuselt piisav kogu majandusarengut ja selle seoseid haarama, ja teiseks on tema koostamine olnud liigselt Rahandusministeeriumikeskne ja mittesoodus avatud diskussioonile.

2004. aastal toimunud analüüs näitab, et me pole suutnud luua küllaldasi eeldusi selleks, et tagada tulevikus kiire majanduskasv ja selle baasil ÜL-i sihteesmärk: elatusaseme vähemalt kahekordne tõus aastaks 2015. Seetõttu peame suutma tulevikus panna ka meie strateegilise kavandamise põhidokumendid selle eesmärgi teenistusse.

Lisaks *RAK*-ile on välja töötatud ka kontseptuaalne dokument "*Eesti edu*", mis ei saanud juba oma tekkeprotseduuri tõttu pretendeerida laiema konsensusliku dokumendi staatusele, vaid oli pigem riigiametnike abil realiseeritud valitsuskonkordantsiooni juhtpartei ja peaministri initsiatiiv. Oluline on, et järgmisel kavandamisperioodil need vead ei korduks ja kujuneksid välja üldsuse poolt mõistetavad ja aktsepteeritavad visioonid ja prioriteedid. See aga eeldab senisest oluliselt laiemat erinevate osapoolte kaasatust. Ühiskondliku Leppe Sihtasutus on nõus osalema taolises töös, kui see ei kujune formaalseks kaasamise näitlemiseks.

Ühiskondlik lepe on rahva valik

Aune Past, kommunikatsioonikonsultant

Ühiskondlik lepe on iseseisva Eesti kõige olulisem osalusdemokraatia kasvulava. Lepe sünd tekitas ühiskonnas vastakaid arvamusi. Kes arvas, et see lepe on üks pealinna eliidi trikk, kes oleks tahtnud ise leppe loojana ajalukku minna, kes nimetas lepet lihtsalt surmale määratud talviseks voonakeseks. Suur osa erinevatesse ühendustesse koondunutest aga leidis, et on ülim aeg kaardistada Eesti arengu olulised majakad ja leida oma võimalustele vastavad vahendid.

Ühiskondliku leppe osalisi on igas Eestimaa nurgas. See tagabki leppe toimimise põhimõtte. Ühiskondlik lepe on protsess, kus dialoogis sõnastatakse probleemid, määratletakse nende olulisus ja pakutakse lahendusi. Lepe on valmis siis, kui ühiskond on valmis.

Ühiskondlik lepe on protsess, mille käigus erinevad osapooled esitavad omi seisukohti ja mille käigus dialoogi abil leitakse Eesti arengu prioriteetid.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse ja ühiskondliku leppe **kommunikatsioonistrateegiate** lähtekohaks on sihtasutuse põhikirjas fikseeritud missioon ja ühiskondliku leppe puhul selle loojate määratletud eesmärgid. Kommunikatsioonistrateegiat luues lähtume ühiskondliku leppe põhiolemusest demokraatlikus ühiskonnas.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse integreeritud kommunikatsiooni eesmärgiks on kodanike õiguste elluviimine, võimaldades inimestel saada infot, kujundada oma seisukohti, luua koostööd erinevate huvigruppide vahel ja sõlmida kokkuleppeid. See tegevus ei vastandu põhiseadusele ega võimu tegevusele, vaid kindlustab seadusandliku võimu usaldusväarsust ja legitiimsust.

Ühiskondliku leppe puhul on lähtuvalt võtmesõnumist oluline rakendada kahepoolse tasakaalustatud kommunikatsiooni mudelit ning integreeritud kommunikatsiooni. See tähendab olukorda, kus Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse kommunikatsioon võimaldab kodanikeühiskonnale omast osalusdemokraatiat, arvestades ühiskonna erinevate gruppide huvide ja soovidega.

Ühiskondliku Leppe SA **missioon:**

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse missiooniks on käivitada ja edendada Eesti ühiskonnas sotsiaalse kaasatuse ja ühiskonna sidususe protsessi, mille käigus ühiskonnaliikmed lepivad läbirääkimiste kaudu kokku ühised väärtused, Eesti arengu jaoks esmatähtsad valdkonnad ning vajalikud tegevused ühiskondlike kokkulepete vormis.

Visioon:

Ühiskondlik lepe on protsess, mis tagab kodanikeühiskonna elujõulisuse. Ühiskondliku Leppe Sihtasutus on ühiskondliku leppe mootor.

Millel tugineb niisugune missioonisõnastus? Kas rahvas niisugust ühiskondlikku lepet tahtis? Tahtis ikka.

Faktumi uuring väidab, et avalikkuse jaoks on ühiskondliku leppega seoses oluline:

1. lastega perede toetamine; riigi abi laste kasvatamiseks ja arendamiseks;
2. tervishoiuprobleemidele lahenduste leidmine;
3. toimetuleku tagamine neile elanikkonna gruppidele, kes seda ise ei suuda;
4. hariduse väärtustamine, haridussüsteemi arendamine;
5. liialt suurte erinevuste kaotamine inimeste heaolus.

Sellest lähtuvalt tegutsevad ühiskondliku leppe toimkonnad ja viiakse läbi foorumeid, mille lõppdokumendid edastatakse seadusloojatele. Ühiskondliku leppe protsess ei ole Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse ainuomand. Protsessi on kaasatud 55 osapoolt kaudu sadu inimesi, lisaks liituvad erinevate töörühmadega oluliste teemade arutelu ajal ka eksperdid ja loomulikult need, keda teema puudutab. Viljakas koostöö on käivitunud sotsiaalministeeriumi ja põllumajandusministeeriumiga. Maaelu valdkonnas on kaheldamatult ekspert Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, kõrghariduse vallas ülikoolid, tervishoiu arstid ja nende ametiliidud. Ilma paljude inimeste omapoolse panuseta jääks ühiskondliku leppe protsess ilusaks unistuseks osalusdemokraatia võidukäigust ja kodanikeühiskonna tekkest Eestis.

Kolmandik küsitlenuist tähtsustab lepet kui protsessi, lootes et leppeid sõlmitakse sedamööda, kuidas erimeelsustes kokku leppida jõutakse. Inimeste soov ühiskonnaelu puudutavate otsuste tegemisel kaasa rääkida on suurem, kui selleks pakutavad võimalused. Vaid kümnendik küsitlenuist arvab, et neil või neid ümbritsevatel inimestel on enamasti võimalus soovi korral otsustamises kaasa rääkida, samas kui sellekohast soovi omab 31%.

Ühiskondlik lepe on kogu ühiskonnale kasulik protsess. Suurema kasu saajad peaksid olema kaasaegses rahale, noorusele ja majanduslikule edukusele (TÜ meedia ja kommunikatsiooni osakonna uuring “Mina. Maailm. Meedia”) orienteeritud Eestis edu mõõdupuule vähem vastavad sihtrühmad ja need, kes enda eest veel ise seista ei jaksa: lapsed. Kokkuvõttes, kui me räägime eestlaste arvu vähenemisest ja rahvastiku vananemisest kriitilise piirini, on lapsekeskne ühiskond kasulik kogu elanikkonnale. Ühiskondlik lepe ei ole majandus- ega poliitilise

eliidi huvide kaitsmiseks loodud organisatsioon. Tänapäevaks on ühiskondliku leppe protsess muutunud rahva valikuks.

Avalik arvamus näeb meie tänast otsustusmehhanismi pelgalt poliitikute mängumaana, kus isegi riigiametnikele ja ettevõtjatele on jäetud statisti roll. Ideaalis näeks avalikkus, et riigivõim arvestaks varasemast tunduvalt enam avaliku arvamusel ja teadlaste-spetsialistide ettepanekutega ning võtaks kuulda ka kodanikuühenduste häält. Siingi tahaks öelda, et tegelikkus erineb ettekujutusest. Avaliku arvamusel arvestatakse otsustusprotsessis, kui ta on tõepoolest

erinevate osapoolte dialoogis sündinud, esindades mitte ainult nende arvamust, kes osavamalt kasutavad massimeediat, vaid ka maakohtade väikeste ühenduste seisukohti. Ühiskondlik lepe on hierarhiline kokkulepete püramiid, mille tipus on kogu ühiskonna jaoks kõige tähtsam ja kõigi poolt aktsepteeritav eesmärk. Alameesmärgid teenivad tippeesmärgi täitmist ja on sellega kooskõlas.

Avalikkus tähtsustab leppe juures eelkõige seda, et seal fikseeritakse ühised eesmärgid ja nende elluviimise vahendid, mis tagaks erinevate ühiskonnagruppide koostöö ning läbipaistvama ja ausama riigivalitsemise. Enamik küsitletutest ei nõustu väitega, et tegemist on vaid tähtsusetu paberiga, mida keegi niikuinii täitma ei hakka.

Ühiskondlik lepe ei ole paber, mida peab täitma hakkama, ühiskondlik lepe on protsess, mis kestab niikaua, kuni on argielus probleeme ja leidub neid, kes oma probleemidest rääkida tahavad ja neid, kes rääkijaid kuulda võtavad ja lahendusi pakuvad.

Ühiskondlik lepe ei ole kulutanud raha promotsiooniüritusteks. Hea maine kujuneb pikkamööda. Mainekujundajateks on sisulistel üritustel osalenud, töögruppides vabatahtlikku tööd tegevad inimesed ja ühiskondliku leppe partnerid nii poliitika, kultuuri kui majandusväljal.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse koduleht www.lepe.ee annab operatiivselt informatsiooni kõigest toimuvast. Kodulehe kaudu saadakse ka ürituste kohta tagasisidet ja ettepanekuid uute ürituste korraldamiseks. Suhtluskanalina töötab ka info- ja arutelulist org.lepe@lists.ut.ee.

Esimene ühiskondliku leppe tegutsemis-periood on olnud ehteestlaslik: tee tööd, siis tuleb ka toetus. Tänapäevaks on ühiskondliku leppe protsess kasvanud nii hoogsalt, et vajatakse professionaalseid oskusi, et hoida toimivana sisekommunikatsiooni ja suhteid avalikkusega.

Ühiskondlik lepe on rahva valik.

Ühiskondliku Leppe dokumendid

2003-2004

Eesti Ühiskondliku Kokkuleppe memorandum

Meie,

osapoolte volitatud esindajad, lähtudes Eesti Vabariigi põhiseaduse vaimust, tunnetades vajadust tagada eesti rahvuse ja kultuuri elujõud ja kestvus, tahtes kindlustada ja arendada Eesti riiki kõigi selle elanike hüveks, pidades oluliseks suunistada Eesti areng senisest enam pikaajalistele eesmärkidele,

otsustame ette valmistada ja sõlmida ühiskondliku kokkuleppe Eesti jätkusuutliku arengu seisukohalt esmastes valdkondades:

- Eesti sotsiaalne keskkond;
- kultuur, haridus, teadus ja arendustegevus;
- majanduskeskkond;
- õigusriigi põhimõtteid järgiva riigi ja kodanikuühiskonna sidusus.

Ühiskondliku kokkuleppe sisuks on ülesannete ja lahenduste kooskõlastatud kindlaksmääramine, selleks et

- käivitada pikaajalise suunitlusega rahvastiku- ja tervishoiupoliitika;
- kindlustada kultuuri, hariduse, teaduse ja arendustegevuse rahastamise kasvav osakaal rahvatulust;
- tagada nii linnas kui maal rahvatulu kasvu kindlustav majanduskeskkond, mis lähtuks tööandjate ja töötajate huvide tasakaalustatusest ning süvendaks sotsiaalset sidusust;
- luua riigieelarve põhiproportsioonide kehtestamise kaudu vähemalt viieks aastaks Eesti arengueesmärkide saavutamiseks vajalik järjepidevus;
- täpsustada riigi kesk võimu, kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste rolli Eesti jätkusuutlikkuse tagamisel.

Memorandumi osapooled, lähtudes oma heast tahtest ja demokraatlikust poliitilisest kultuurist kohustuvad esindajate kaudu osalema sotsiaalses dialoogis kokkuleppe ettevalmistamisel. Allakirjutanud tunnistavad juba teoksil olevate programmdokumentide (riiklik arengukava – ühtne programmdokument, säästliku arengu strateegia jt.) olulisust ja teevad ettepaneku lähtuda nende viimistlemisel ühiskondlikus kokkuleppes sisalduvast.

Allakirjutanud peavad vajalikuks algatada juba 2003. aastal uue keskpika riikliku arengukava koostamise, mis arvestaks Eesti rahvuslikke huvisid ja arengueesmärke ning meie ettevalmistusi liitumaks Euroopa Liiduga.

Memorandumi osapooled peavad vajalikuks sõlmida ühiskondlik kokkulepe 2003. aasta jooksul selleks, et kokkuleppes käsitletud prioriteetid kajastuksid juba 2004.aasta riigieelarves.

Kadrirus, 20. veebruaril 2003

Ühiskondlik lepe

Meie,

allakirjutanud leppeosaliste volitatud esindajad, lähtudes Eesti Vabariigi põhiseaduse vaimust, soovides arendada Eesti riiki kõigi tema elanike hüvanguks, pidades esmatähtsaks eesti kultuuri ja rahvuse kestmist ning elujõudu, väärtustades kõigi ühiskonnaliikmete osalust Eesti arengu kujundamisel,

sõlmime alljärgneva

ÜHISKONDLIKU LEPPE

Eesti riik ja rahvas on taasiseseisvumisjärgse aastakümnega teinud läbi silmapaistva arengu – oleme taastanud oma riigi ning kindlustanud Eestile koha maailma vabade rahvaste peres. Meie kiire arengu aluseks on olnud ja on rahva elujõud, haritus ning kuulumine traditsioonilisse euroopalikku kultuuriruumi.

Eesti uuenemisel on olnud liiga kallis hind – heaolu kasv pole jõudnud õiglaselt kõigi ühiskonnaliikmeteni, suurenenud on lõhe rikaste ja vaeste, vanade ja noorte, linna ja maarahva, samuti erinevate regioonide vahel. Tööjõu arvukuse vähenemine ohustab ühiskonna tulevikku, mureks on madalast keskmisest elueast, suremuse kasvust ning vähesest sündivusest ohustatud rahvuslik kestmine.

Üleminekuaeg on ümber saamas. Lähikümnendite Eesti peab rahva elujõu taastamise ja oma kultuuri säilitamisega hakkama saama nii üleilmastuvas majanduses, karmistuvas konkurentsisis kui ka avatud kultuurivahetuses. See on võimalik vaid pikaajaliste arengusihthite püstitamise kaudu ning üksmeele korral nende saavutamise teede ning vahendite osas.

Eesti sooviks on järele jõuda arenenud maailma elukvaliteedile, suurendades samas mitmekultuurilise ühiskonna sidusust ja usku paremasse tulevikku. Selle aluseks saab olla vaid eestikeelse kultuuriruumi avardamine ja kindlustamine, eesti keele areng ja täisväärtuslik toimimine riigikeelena kõigis eluvaldkondades kogu Eesti riigi territooriumil, Eesti maa ja looduse loov väärtustamine ökoloogilise tasakaalustatuse põhimõttest lähtudes ning õiglus heaolu jaotamisel ühiskonnas. Hajaasustusel põhinev maaelu ja selle traditsioonide jätkamine ning linnaelu sotsiaalse sidususe tugevdamine on rahvuse ja rahvuskultuuri säilimise oluline eeldus.

Allakirjutanud seavad keskseks arengueesmärgiks Eesti inimeste – sõltumata nende rahvusest, usust, soost, keelest, päritolust, varalisest ja sotsiaalsest seisundist – elatustaseme vähemalt kahekordse tõusu aastaks 2015, mis peab toimuma koos sotsiaalse ja regionaalse ebavõrdsuse olulise vähenemisega. Elatustaseme tõus peab olema kiiremini tuntav just vähemkindlustatud ühiskonnagruppide (sh lastega pered ja pensionärid) osas.

Püstitatud eesmärk on saavutatav selge suunavõtuga teadmiste- ja innovatsioonipõhisele majandusele, mis toetub õiglusele ühiskonnakorralduses. Haritus ja tarkus on Eesti peamine arenguressurss. See oleks suunamuutus Eesti arengus, mille eelduseks on teadmispõhise riigivalitsemise ja majanduskorralduse tugev juurdumine otsustajate mõtteviisi ning õiglusprintsipiide rakendamisest tulenev kogu ühiskonna toetus uuele arenguteele. Võtmetähtsusega on ühendada poliitiliste otsustuste kujundamine süsteemse teadusliku teadmisega. Arengukiirendus saab toimuda vaid riigivõimu ja erinevate ühiskonnagruppide sisulises koostöös ja püsivas

mõttevahetuses. Selleks tuleb järjekindlalt ellu viia Riigikogu poolt heaks kiidetud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni põhimõtted ning laiendada osalusdemokraatiat ja euroopalikku sotsiaaldialoogi riigis. Tuleb toetada rahvaalgatust ning luua kogu ühiskonda hõlmav arengu- ja koostöövõrgustik, mis võimaldaks igal Eesti inimesel osaleda meie rahva tuleviku kujundamisel.

Teadmistepõhine arengumudel tuleb rakendada inimkeskse ühiskonna teenistusse, see peab tuginema ühiskondlikel õigluspriinitsiipidel ja investeringutel inimarengusse. Selleks leitakse vahendeid olemasolevate ressursside otstarbekama kasutamise, kogunenud reservide ja Euroopa Liidu tõukefondide kaasamise, samuti sihtotstarbeliste instrumentide abil. Arengukiirenduse keskne eeldus on Eesti haldussuutlikkuse oluline kasv, sealhulgas haldusreformi teostamine, mis võimaldaks ressursse paremini kasutada ning toetaks demokraatliku otsustusmehhanismi arengut. Omavalitsuste praegune aegunud rahastamisskeem asendatakse uuega.

Pidades järgneva kümnendi arengukiirendust vältimatuks eelduseks Eesti jõudmisele arenenud riikide hulka, on allakirjutanud otsustanud seda toetada ühiskondliku leppe algatamise kaudu. Ühiskondlik lepe on erinevate ühiskonnarühmade algatus, millega määratletakse Eesti üldised arengueesmärgid ja lepitakse kokku kesksed tegevussuunad nende saavutamiseks. Ühiskondlik lepe on foorum, mille raames toimub mõttevahetus Eesti arengu põhimõtteliste valikute üle. Ühiskondlik lepe on protsess, mille käigus sõlmitakse kokkulepped neis küsimustes, kus osalised on jõudnud sarnastele arusaamadele ning jälgitakse ja hinnatakse kokkulepete täitmist.

Ühiskondlikku lepet alla kirjutades võtavad osalised endale kohustuse toetada parimal võimalikul viisil leppes väljendatud eesmärkide saavutamist.

Allakirjutanud leppeosalised on seisukohal, et täna on ülaltoodud arengueesmärkide saavutamiseks esmatähtis:

- **Eesti peredele kindlustunnet tagava ja lapse arengut toetava keskkonna loomine;**
- **hariduse tõstmine ühiskonna hoole ja tähelepanu keskmesse;**
- **ühiskonda edendava majandusarengu jaoks tarvilike tingimuste loomine.**

Käesolev ühiskondlik lepe on suunatud ülal nimetatute edendamiseks. Selleks oleme kokku leppinud järgmistes tegevussuundades.

Laste igakülgse arengu huvides

- Haridus-, kultuuri ja sotsiaalpoliitika keskmesse asetatakse lapsed ja lastega pered eesmärgiga tagada järelkasvavale põlvkonnale võrdsed võimalused mitmekülgseks arenguks. Luuakse võimalused eluaegseks õppeks.
- Suurendatakse oluliselt lastele suunatud tasuta ja doteeritud teenuseid (tasuta koolitoit, õpikud jt õppevahendid, osalemine huviringides jms). Laste- ja peretoetused peavad katma tegelikud vajadused ning suunatakse abivajajaile. Luuakse lapseootel emade, laste ja perede nõustamise ja neile suunatud teenuste süsteem. Parandatakse võimalusi puuete ja erivajadustega laste kasvatamiseks peres.
- Toetatakse lapseootel emasid, et rasedusi katkestataks võimalikult vähe. Lisaks sündivate laste toetamisele pööratakse rohkem tähelepanu juba kasvavatele (sh puuete ja erivajadustega ning kodututele ja koolist eemalejäänud) lastele ning lastega peredele. Eesmärgiks on korvata peredele iga lapsega seotud kulude kasv. Suurendatakse isade võimalusi osaleda laste kasvatamisel.
- Soodustatakse lastega noorte perede oma kodu rajamist. Selleks käivitatakse vastav eluaseme- ja toetusprogramm.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

- Soodustatakse töö- ja pereelu ning töö ja õppimise ühildamist. Väikelaste vanematele luuakse paremad võimalused kodus töötamiseks ja haridustee jätkamiseks. Suurendatakse väikelaste vanemate võimalusi töötada osalise tööajaga ning vahetustega. Arendatakse koolieelsete asutuste võrku, nii et vanemate soovil oleks tagatud igale lapsele koht lasteaias või -sõimes.
- Oluliselt piiratakse sõltuvusainete (alkohol, tubakas, narkootikumid) kättesaadavust ja tarbimist, eriti laste ja noorte hulgas. Piiratakse oluliselt alkoholi ja tubaka reklaamimist ning tugevdatakse teavitustööd nende ohtlikest mõjudest (televisioonis, kinodes, noorteajakirjades jm). Tõhustatakse riskirühmadesse kuuluvate laste ja noortega tehtavat ennetustööd, vältimaks tänavalaste, narkomaanide, HI-viirusekandjate ja aidsihaigete arvu suurenemist.
- Suurendatakse võimalusi laste kehaliseks kasvatuses, arendavaks ja tervistavaks puhkuseks ning huvitegevuseks. Suurendatakse riigi ja omavalitsuste koostööd noorsootöö toetamiseks avatud noortekeskuste ja noorte projektide toetamise abil. Huvihariduse ja sportimisvõimaluste lisarahastamiseks seatakse sisse luksuskaupade lisamaks. Ükski Eesti laps ei tohi majanduslikel põhjustel jääda eemale huviharidusest, sportimisvõimalustest ning arendavast ja tervistavast puhkusest.

Hariduse väärtustamiseks

- Hariduse väärtustamise aluseks on õpetaja töö väärtustamine. Hariduse sisu ja rahastamisviisid seostatakse tihedamini ühiskonna arengu vajadustega. Haridusotsustuste aluseks saavad sellekohased uuringud (haridusnõudluse, tööturuvajaduse, koolivõrgu, haridusökonoomika, puudest tingitud erivajaduste jms osas), mille tegemiseks algatatakse riiklik haridusuuringute programm. Hariduse pikaajalised arengusuunad määratletakse riigi haridusstrateegias, mille lähtealuseks on reaal-, humanitaar- ja sotsiaalinete ning sotsiaalsete ja praktiliste oskuste tasakaalustatud õpetamine.
- Kõikide sotsiaalsete partnerite (õppeasutused, riik, kohalikud omavalitsused, erasektor, kolmas sektor) koostöös tagatakse Eesti hariduse kvaliteedi tõus ja konkurentsivõime Euroopa haridusruumis. Riiklikult toetatakse Eesti õppurite mobiilsust nii kodu- kui ka välismaal, välisõpinguid ning õpetajate ja õppejõudude vahetust.
- Oluliselt vähendatakse põhikoolist väljalangevust. Kõigile noortele kindlustatakse võimetekohane haridus. Puute ja erivajadustega laste õpetamisel pööratakse peatähelepanu nende tööalasele ettevalmistusele ja toimetulekule ühiskonnas.
- Kutsehariduse arenguks tagatakse vajalikud investeeringud ja suurendatakse kutsehariduse atraktiivsust. Kutseõppes õpinguid jätkavate noorte osakaalu tõstetakse oluliselt vastavalt tööturu nõudlusele. Soodustatakse üldharidus- ja kutsekooli integratsiooni, eriti maapiirkondades. Kutsekoolide õppekavad töötatakse ümber vastavalt tööturu vajadustele ja kutsekvalifikatsiooni nõuetele. Õppekavad peavad olema piisavalt paindlikud, et iga võimekas kutsekooli lõpetaja võiks sujuvalt oma õpinguid jätkata kõrgkoolis. Tööandjate organisatsioone kaasatakse õppekavade kaasajastamisse ja kutseõppesüsteemi reorganiseerimisse. Ettevõtjad on kutsutud toetama nii kutseharidust, selle ümberkorraldamist kui ka kogu haridussektorit, samuti osalema haridusküsimuste otsustamisel.
- Tugevdatakse Eesti kõrgharidussüsteemi ning tagatakse selle usaldusväärsus ja püsiv kvaliteedikindlustus. Määratletakse valdkonnad, kus Eesti orienteerub välisõppele.
- Võetakse vastu eesti keele arendamise strateegia ning lisatakse eesti keele püsimise nõue põhiseadusse. Soodustatakse eriala- ja teaduskeele tugevdamist ning muudetakse eestikeelseks IT-võrgustiku ja arvutisüsteemide kasutamine.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

- Viiakse ellu "Teadmistepõhise Eesti" programm ja liitatakse Euroopa Liidu Lissaboni tippkohtumisel püstitatud eesmärkidega. Määratletakse Eesti arenguks, Eesti keskkonna, kultuuri, keele ja ajaloo säilitamiseks vajalikud riiklikud teadus- ja arendusprogrammid. Riiklike programmide abil kujundatakse välja rahvuslik innovatsioonisüsteem.
- Tagatakse nii professionaalse kui ka rahvakultuuri elujõulisus. Jätkatakse rahvuslikel traditsioonidel põhinevate suurürituste (laulu- ja tantsupeod, pärimuskultuuri festivalid) korraldamist.
- Hariduse kvaliteet tagatakse eranditult kõigis koolides tegemata vahet piirkonna ja erikoolidel ning linna- ja maakoolidel. Maapiirkondades ei suleta põhjendamatult väikekoole.
- Oluliselt suurendatakse Eesti haridussüsteemi võimekust lõimida Eesti muukeelne elanikkond kultuuri- ja ühiskonnaellu. Haridussüsteemi kaudu tagatakse kõigile Eesti elanikele võrdsed võimalused töökoha saamisel.
- Hariduskulutuste osakaalu SKP-st suurendatakse igal aastal (alates aastast 2004) mitte vähem kui 0,2% võrra aastas. Samas proportsioonis peavad kasvama ka haridusinvesteeringud. Riiklikult finantseeritavate õppekohtade arv kõrgkoolides säilitatakse praegusel tasemel.

Majandusarengu kindlustamiseks

- Tugevdatakse aktiivset tööturupoliitikat, luuakse riiklik riskikapitali fond innovatsiooni lisarahastamiseks ettevõtetes. Ettevõtjatele luuakse soodsad tingimused, et nad investeeriksid rohkem teadus- ja arendustegevusse.
- Tagatakse Euroopa Liidu tõukefondide toetuse maksimaalne ärakasutamine, fondide õiglane tasakaalustatud jagunemine maapiirkondade ja linnade, väikeste ja suurte ettevõtete vahel. Oluliselt suurendatakse kompetentsi ja institutsionaalset võimekust kvaliteetsete projektide pakkumiseks ja realiseerimiseks. Euroopa Liidu projektide kaasfinantseerimiseks kasutatakse vajaduse korral stabiliseerimisreservi ja riigilaenu.
- Soodustatakse väikeettevõtluse (sh talude) arengut. Väikeettevõtluse ja peretalude toetamiseks maapiirkondades rakendatakse erimeetmeid, vähendatakse väikeettevõtlust raskendavaid bürokratilikke takistusi.
- Tagatakse avaliku sektori teenuste hinnakujunduse läbipaistvus ja kontroll. Suurendatakse infrastruktuuri teenuste hinda kontrollivate riiklike agentuuride sõltumatust ja volitusi.
- Rakendatakse õiglast palka ning Euroopa Liidu sotsiaalkindlustuse ja töösuhete standardeid. Regionaalpoliitiliste meetmetega toetatakse maapiirkondades infrastruktuuri arendamist, ettevõtlust ja hajaasustuse säilimist. Regionaalarengu tasakaalustamiseks suunatakse riiklikke investeeringuid eelisjärjekorras saartele ja ääremaadele (nt Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti).
- Algatatakse riiklikud programmid majandusliku ja sotsiaalse ühistegevuse arendamiseks. Edendatakse eri tüüpi koos- ja ühistegevust, seda nii ettevõtluses, ettevõtluse ja riigi vahel kui ka ettevõtluse, riigi ja kodanikuühenduste vahel.
- Eesti taotleb sihikindlalt välisinvesteeringuid, suunates need valdavalt teabemahukasse tootmisse. Soodustatakse kõrgema lisandväärtusega ekspordi. Tugevdatakse Eesti majanduspoliitiliste huvide esindatust välismaal. Eesti välissuhtluse prioriteetseks tegevussuunaks peab saama Eesti majandushuvide

esindamine välisriikides.

- Lepitakse kokku pikemaajalises riiklikus eelarvestrateegias, mis võimaldab täita käesolevas ning järgmistes ühiskondlikes lepetes püstitatud eesmärgid.

Ülaltoodud tegevussuundade realiseerimiseks on vältimatu tugevdada Eesti omavalitsusi ning selgemalt eristada riigi ja omavalitsuse ülesandeid ning rahaliste vahendite jaotust.

Allakirjutanud ühiskondliku leppe osalised kinnitavad, et teevad kõik endast oleneva leppes kajastatud seisukohtade elluviimiseks, juhitud leppe põhimõtetest oma poliitilises ja erialases tegevuses ning toetavad leppe partnereid ühiste eesmärkide poole liikumisel.

Allakirjutanud asutavad ühiskondliku leppe foorumi, mille moodustavad kõigi leppeosaliste poolt volitatud esindajad. Leppeosalised esitavad kord aastas foorumile ülevaate leppe täitmisest. Ülevaatele lisatakse eksperdiarvamused ning see publitseeritakse ühiskondliku leppe aastaaruandena.

Allakirjutanud peavad vajalikuks alustada pärast käesoleva leppe sõlmimist järgmiste ühiskondlike lepete ettevalmistamist, mis käsitlevad selliseid Eesti arengu võtmeküsimusi nagu rahvatervis, maaelu, loodushoid jt. Käesolevat lepet uuendatakse vastavalt vajadusele, ent mitte hiljem kui igal kolmandal aastal. Seejuures võetakse arvesse ühiskonnas toimunud arenguid, foorumi soovitusi ning erinevate osaliste ettepanekuid.

Tallinnas, 20.oktoobril 2003. aastal

Ühiskondliku leppe haridusfoorum „Põhihariduseta noor“ lõppdokument

Ühiskondlik lepe:

- Oluliselt vähendatakse põhikoolist väljalangevust. Kõigile noortele kindlustatakse võimetekohane haridus.
- Suurendatakse oluliselt lastele suunatud tasuta ja doteeritud teenuseid (tasuta koolitoit, õpikud jt. õppevahendid, osalemine huviringides jms.)
- Hariduse kvaliteet tagatakse eranditult kõigis koolides tegemata vahet piirkonna ja erikoolidel ning linna ja maakoolidel

I. PROBLEEM

Meil pole enam kuhugi varjuda selle eest, et paljudel meie lastel pole õiget kodu ega piisavalt toitu laual, et paljud neist ei tule maast-madalast toime võistlust ja edukust rõhutavas ja liigselt standardiseeritud koolikeskkonnas, et kooliõpetaja peab meie praeguses sotsiaalselt, majanduslikult ja regionaalselt kihistunud ühiskonnas sageli täitma üle jõu käivaid ülesandeid, kui ta oma õpilasi südamesse võtab. Peame tunnistama, et haridusprobleemid pole kaugeltki ainult haridusvaldkonna probleemid. Niisamuti on need majandus- ja sotsiaal-, regionaal-, rahvus- ja tervishoiuprobleemid.

Taasiseseisvusaastatel on õpingud põhikoolis igal aastal katkestanud 900 kuni 1500 noort, eelmisel õppeaastal 1145 noort. Riigikontrolli andmeil ulatub põhihariduseta inimeste osakaal 17-24 aastaste seas kuni 10 000-ni. Tööjõu-uuringute ja rahvaloenduse andmed näitavad, et kuni 24 aastaste põhihariduseta inimeste hulgas on üle poole töötud. Paljud on haaratud kuritegevusest, paljud sattuvad kinnipidamisasutustesse või alkoholismi ja narkomaania küüsi. Nad destabiliseerivad kogu ühiskonda. Erakordselt tõsine on asjaolu, et koolist väljalangenud jätkavad hiljem täiskasvanuna õpinguid väga harva. Tööturul muutub nende perspektiiv üha lootusetumaks.

Kõige rohkem tuleb õpingute katkestamisi ette põhikooli vanemas astmes – 7 - 9 klassis, enim 9. klassis. Massiliseks põhikooli katkestamise ajendiks on koolikohustusliku ea möödumine 17. eluaastal. Klassikursuse kordajad segavad sageli nii õpetajat kui ka kaasõpilasi, sest neid ei ole suudetud kaasata õpitegevusse.

Puudused koolikohustuslike laste arvestuses ja paljude perede sotsiaalsed probleemid põhjustavad, et osa lapsi ei jõua kooli ja jääb ilma igasuguse ettevalmistuseta iseseisvaks eluks. Majanduslikust vaatevinklist pingestab põhihariduseta noorte probleemistikku asjaolu, et lisanduvate töökäte hulga vähenemine suurendab iga töötava inimese ülalpidamisel olevate inimeste arvu.

II. PÕHJUSED JA LAHENDUSED.

1. Hariduskorralduslikud ja kooliga seotud põhjused

Õpilase enesemääratlus õppijana kujuneb uuringute andmetel 1. – 2. klassi jooksul. Millisesse staatusesse ta sel ajal jääb, määrab ka edasise kooliedu. Massiline klassikursuse kordamine algab 6.-7 klassist. Klassikursuse kordamine üldjuhul paremaid tulemusi ei anna, küll aga rikub noore inimese suhted nii kodus kui eakaaslaste hulgas. Põhikooli õppekava on paindumatu, akadeemilise suunitlusega ning ei vasta ühiskonna nõudmistele. Õpetamisel lähtutakse õppekavast ja õpikust, mitte õpilastest, nende oskustest, huvidest ja vajadustest. Suur õppekoormus ning ületähtsustatud hindamine tekitavad õpilastes stressi ning kaotavad koolirõõmu. Õpe ei toeta õpilase igakülget arengut vastavalt tema võimetele ja huvidele. Kõigile eelkutsõppes õppida soovijatele ei jätku õppekohti.

Lahendused:

1.1. Alushariduse olulise tugevdamise kaudu saavutatakse kõigi laste soodne arengukeskkond ning õppimis- ja koolivalmidus. Peame suurendama lasteaegade võimekust vanemakoolitusel ja nõustamisel ning selle kaudu kodu ja perekonna rolli eakohases eelkoolikasvatuses. Lasteaedad on vaja kindlustada professionaalselt ettevalmistatud alushariduse pedagoogidega ning vajalike eripedagoogide, nõustajate ja psühholoogidega.

1.2. Õppekavad tuleb diferentseerida ja vähendada oluliselt kõigile kohustuslikku ainemahtu, mida peab arvestama ka õpikute koostamisel. Järk-järgult tuleb rakendada individuaalsed õppekavad, eelkõige mahajäänud õpilastele, et oleks võimalik arvestada õpilaste erinevaid võimeid, vajadusi ja huvisid. Põhikoolis rakendatakse abiõpetajaid ja teisi toetajaid, kelle ülesandeks on tegeleda mahajäämisohus lastega. Integreeritakse üldharidus- ja kutsekoolide õpe.

1.3. Tuleb vähendada hariduse standardiseerimist ja unifitseerimist igat liiki eksamitega. Selleks tuleb kaaluda ainehinnetest loobumist alg- ja põhikoolis asendades selle sisulise tagasisidega ning muuta ületähtsustatud riigieksamite korraldust.

1.4. Õige haridustee kavandamiseks ning õpimotivatsiooni parandamiseks peame investeerima toimiva ja õppijale kättesaadava personaalse kutsenõustamis- ja tugisüsteemide väljaarendamisse. Saavutatakse toimiv kodu ja kooli vaheline infovahetus - üksnes siis tunneb lapsevanem ennast vastutavana.

1.5. Eesmärgiga tugevdada kooli kasvatusrolli ja parandada õpetamiskvaliteeti täiendatakse õpetajate koolituse ja täiendkoolituse sisu. Töötatakse välja tõhus motivatsioonimehhanism õpetajatele. Õpetajate palgamäära suurendatakse ühtlaselt kogu riigis kuni keskmise palgani.

1.6. Põhihariduseta noortele sõltumata nende vanusest avatakse kutseõppe rühmad ning korraldatakse eelõpe. Arendatakse välja eelkutseõppe võimalused igas piirkonnas. Tagatakse piisav arv õppekohti täiskasvanute gümnaasiumites igas piirkonnas. Koolikohustus 17 a. vanuseni tuleb asendada diferentseeritud õppekavadega 9.-klassilise koolikohustusega klassikursust kordamata.

Eesmärgiks seatakse noorte võimetele ja huvidele vastava õpingute jätkamine vähemalt 12 õppeaasta vältel, mis on reegliski paljudes Euroopa riikides ja peab reegliski muutuma ka meil.

2. Sotsiaalsed ja majanduslikud põhjused.

Põhikoolist väljalangemise analüüs kinnitab, et see on sotsiaal- ja majandusküsimuste kompleks ning terviklahenduste edasilükkamine nõuab neilt valdkondadelt uusi ressursse. Inimeste majanduslik ja sotsiaalne kihistumine võimendab hariduslikku kihistumist ja vastupidi. Vanemate töötus ja pere halb majanduslik olukord takistavad hariduslike võimaluste võrdsuse põhimõtte järgimist. Majanduslikus puuduses ja vanemate hooleta veedetud varane lapsepõlv on oluliseks koolis edasijõudmatuse põhjus. Huvialahariduse rahastamine ei soosi huviharidusega tegelemist, ja sõltub oluliselt vanemate sissetulekutest. Vanemad ei tule oma laste kasvatamisega tihti toime. Varases eas väärtalt kujunenud inimsaatused muutuvad hiljem ühiskonna vähese turvalisuse ja suurte eelarveliste kulutuste allikaks. Suur sotsiaal-majanduslik lõhestatus pärsib kogu ühiskonna arengut.

Lahendused:

2.1. Koostatakse täpne koolieelikute ja õpilaste register, mille alusel omavalitsuse sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad ning sotsiaalpedagoogid saavad end kursis hoida laste koduse olukorraga ning hariduskohustuse täitmisega.

2.2. Rajatakse piisava kohtade arvuga õpilaskodude võrk, antakse tasuta koolilõunaid põhikooli lõpuni ning kaetakse koolikohustuslikus kooliastmes käimisega seotud kulutused.

2.3. Huvialaharidus integreeritakse enam kooliga ja korrastatakse vastav rahastamissüsteem ja taastatakse riiklike spordi-, muusika-, kunsti jm huvikoolide süsteem. Kooli noorsootöö väärtustatakse enam koolielu osana.

3. Regionaalpoliitilised põhjused

Süveneb koolide ja tervete piirkondade jätkuv hariduse kvaliteedist lähtuv kihistumine. See põhjustab sisemigratsiooni väiksematest kohtadest maakonnakeskustesse ja suurendab hariduslikku kihistumist veelgi. Nõrkade õpilaste kontsentratsioon teatud koolides on kindel tee põhihariduseta laste hulga suurendamiseks.

Paljud koolid, eriti maakoolid, on väga halvasti varustatud õppevahenditega, mis tuleneb väiksemate koolide

kahjuks toimivast rahastamisüsteemist. Nende koolide õpetajate enesetäiendamisvõimalused on piiratud. Puudub ühtne koolivõrgu planeerimine hariduslikest, majanduslikest, regionaalsetest ja sotsiaalpoliitilistest kaalutlustest lähtudes. Koolivõrgu otstarbekas kujundamine, eriti keskkoolis ja seoses integreeritud koolitüübi kujundamise vajadusega, nõuab kahetasandilise omavalitsuse või sellega samaväärse haldussüsteemi kehtestamist.

Lahendused:

3.1. Lähtuvalt hariduslikest, majanduslikest, regionaalsetest ja sotsiaalpoliitilistest kaalutlustest on vaja planeerida ja korrastada koolivõrk kolmelt tasandilt: omavalitsuse tasandilt (koolieelsed asutused ja põhikool) maakonna või spetsiaalselt moodustatud koolipiirkonna tasandilt (gümnaasiumid ja kutsekeskkoolid) ning riigi tasandilt (kõrgkoolid, erikoolid).

3.2. Koolide rahastamise süsteem peab vastama kõigis koolides, sealhulgas maapiirkondade ja väikekoolides õppijate vajadustele ning seda peavad arvestama pea- ja koharahasüsteemid.

3.3. Lähtudes koolivõrgu planeeringust, tuleb renoveerida ja varustada õppetöök vajalike õppevahenditega kõik koolid. Selleks võetakse kasutusse riigi stabiliseerimisreservi raha 1,5 miljardi ulatuses 2004. aasta jooksul.

4. Tervislikud põhjused

Õpilaste tervist ohustavad nende endi tervisekahjulik käitumine, psühhosomaatilised haigused ja õnnetusjuhtumid. Tervisekahjuliku käitumise kujunemine on tingitud vaba aja veetmise võimaluste vähesusest, liiga pikkadest ja väsitavatest koolipäevadest, tervisekasvatuse nõrkusest koolides ja rohketest negatiivsetest eeskujudest ühiskonnas. Paljude õpilaste jaoks on õppetöoga seotud koormus liiga suur. Katastroofiliselt kasvanud alkoholi tarbimine ja suitsetamine mõjutab nii koolis edasijõudmist kui ka organismi vastupanuvõimet krooniliste haiguste tekkele.

Kehaliste haiguste tõttu ei lange lapsed koolist välja, sest neile võimaldatakse koduõpet või suunatakse nad teatud ajaks taastusravile, misjärel nad jätkavad õpinguid. Olulised on vaimse tervise probleemid. Praegu on võimalik vaimse puude või alaarenguga õpilane suunata 1-2 aastaks erikooli lootuses, et seejärel suudab ta jätkata tavakoolis. Praktikas see ei toimi. Ei jätku koolipsühholooge, kes aitaksid ära hoida riskikäitumist ja kooli poolelijätmist.

Lahendused:

4.1. Koolidel tuleb vajaduse korral lisada tasandusklassse, mis oleksid kindlustatud eripedagoogide ja eriprogrammidega. Võimalik on koolide koostöö abistamist vajavate laste arvu järgi.

4.2. On vaja kujundada koolipsühholoogide võrgustik, mis kujutaks endast riskilaste tugisüsteemi (noortele mõeldud toimetulekuabi, hingeabi telefonid jmt).

4.3. Koolitervishoiuteenust tuleb osutada nii, et see oleks kättesaadav igale õpilasele sõltumata tema elukohast ja kooli suuruselt.

4.4. Kõik aineõpetajad peavad olema ette valmistatud ja osalema terviseedendustöös. Kõikides koolides tuleb tagada tervislik koolikeskkond (õpilastele sobiv koolimööbel, valgustus, klasside normaalne täituvus, kvaliteetne koolilõuna, võimalus kasutada kooliruumi huvialaseks tegevuseks jne.).

4.5. Riik võtab oma hoole alla puuetega laste hariduse korraldamise, arvestades seejuures paindlikult puudest tuleneva erivajadusega.

Lõppdokument on vastu võetud 28. aprillil 2004. aastal.

424 OE

RIIGIKOGU OTSUS

**ETTEPANEKU TEGEMINE SEADUSELNÕUDE ALGATAMISEKS
VABARIIGI VALITSUSELE**

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 103 lõike 2 alusel Riigikogu otsustab:

Teha Vabariigi Valitsusele ettepanek algatada seaduseelnõud, mis sätestaksid hiljemalt alates 2005/2006 õppeaastast:

- 1) diferentseeritud nõuetega põhihariduse. Kutseõppeasutustes põhihariduse omandamise võimaluste loomise;
- 2) riiklike kutse- ja karjäärinõustamiskeskuste loomise kõigis maakonnakeskustes;
- 3) põhikooli ja gümnaasiumi baasil toimuva huvitegevuse ja selle riikliku rahastamise põhimõtted;
- 4) integreeritud gümnaasiumitüübi (gümnaasium ja kutseõppeasutus);
- 5) põhikooli abiõpetaja-nõustaja statuudi;
- 6) ülemineku 12 õppeaastat vältavale koolikohustusele;
- 7) koolikohustuslike laste arvestuse põhimõtted ja korra.

Riigikogu esimees Ene Ergma

Tallinn 2004

17. juuni 2004.a.

Esitavad: Isamaaliidu fraktsioon, Sotsiaaldemokraatliku erakonna fraktsioon, Peeter Kreitzberg, Olev Laanjärv, Robert Lepikson, Jaanus Marrandi, Sven Mikser, Mark Soosaar, Liina Tõnisson, Harri Õunapuu

SELETUSKIRI

RIIGIKOGU OTSUSELE

**ETTEPANEKU TEGEMINE SEADUSELNÕUDE ALGATAMISEKS
VABARIIGI VALITSUSELE**

Eelnõu algatajad lähtuvad haridusseaduste muutmiseks ja haridusse suunatava riigiressursi suurendamiseks algatuse tegemisel Ühiskondlikust lepest ja Ühiskondliku leppe haridusfoorumil toetust leidnud seisukohtadest. Asjassepuutuv informatsioon ja algmaterjalid on kättesaadavad Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse kodulehelt <http://www.lepe.ee>

Ühiskondliku leppe haridusfoorumil lõppdokumendis tõdeti, et taasiseseisvusaastatel on õpingud põhikoolis igal aastal katkestanud 900 kuni 1500 noort. Põhihariduseta inimeste osakaal 17-24 aastaste seas kuni ligi 10 000. Kuni 24 aastaste põhihariduseta inimeste hulgas on üle poole töötud. Koolist väljalangenud jätkavad hiljem täiskasvanuna õpinguid väga harva, tööturul muutub nende perspektiiv üha lootusetumaks.

Osa lapsi ei jõua kooli tänu paljude perede sotsiaalsetele probleemidele ja puudustele koolikohustuslike laste arvestuses. Põhihariduseta noored suurendavad sotsiaal- ja tervishoiukulutusi, väga paljud on haaratud kuritegevusest, paljud sattuvad kinnipidamisasutustesse või alkoholismi ja narkomaania küüsi. Nad destabiliseerivad kogu ühiskonda. Neist saab suur koormus avaliku sektori eelarvele.

Kõige rohkem tuleb õpingute katkestamisi ette 7. - 9. klassis, enim 9. klassis. Põhiliseks põhikooli katkestamise ajendiks on koolikohustusliku ea möödumine 17. eluaastal. Massiline klassikursuse kordamine algab 6.-7 klassist. Klassikursuse kordamine üldjuhul paremaid tulemusi ei anna, küll aga rikub noore inimese suhted nii kodus kui eakaaslaste hulgas. Põhikooli õppekava on paindumatu, akadeemilise suunitlusega ning ei vasta ühiskonna nõudmistele. Õpe ei toeta õpilase igakülgset arengut vastavalt tema võimetele ja huvidele.

Haridusfoorumil leiti, et õppekavad tuleb diferentseerida ja vähendada oluliselt kõigile kohustuslikku ainemahtu. Järk-järgult tuleb rakendada individuaalsed õppekavad, eelkõige mahajäänud õpilastele, et oleks võimalik arvestada õpilaste erinevaid võimeid, vajadusi ja huvisid. Põhikoolis rakendatakse abiõpetajaid ja teisi toetajaid, kelle ülesandeks on tegeleda mahajäämisohus lastega. Integreeritakse üldharidus- ja kutsekoolide õpe.

Tõdeti, et tuleb välja arendada toimiv ja õppijale kättesaadav personaalne kutsenõustamissüsteem, ning et põhihariduseta noortele tuleb avada kutseõppe rühmad ning korraldada eelõpet. Samuti leiti, et koolikohustus 17 a. vanuseni tuleb asendada diferentseeritud õppekavadega 9.-klassilise koolikohustusega klassikursust kordamata. Haridusfoorumil seati eesmärgiks noorte võimetele ja huvidele vastava õpingute jätkamine vähemalt 12 õppeaasta vältel, mis on reeglits paljudes Euroopa riikides.

Põhikoolist väljalangemise analüüs kinnitab, et see on sotsiaal- ja majandusküsimuste kompleks ning terviklahenduste edasilükkamine nõuab neilt valdkondadelt uusi ressursse. Inimeste majanduslik ja sotsiaalne kihistumine võimendab hariduslikku kihistumist ja vastupidi. Vanemate töötus ja pere halb majanduslik olukord takistavad hariduslike võimaluste võrdsuse põhimõtte järgimist. Majanduslikus puuduses ja vanemate hooleta veedetud varane lapsepõlv on oluliseks koolis edasijõudmatuse põhjus. Huvialahariduse rahastamine ei soosi huviharidusega tegelemist, ja sõltub oluliselt vanemate sissetulekutest. Vanemad ei tule oma laste kasvatamisega tihti toime isegi karistuse ähvardusel. Varases eas vääralt kujunenud inimsaatused muutuvad hiljem ühiskonna vähese turvalisuse ja suurte eelarveliste kulutuste allikaks. Suur sotsiaal-majanduslik lõhestatus pärsib kogu ühiskonna arengut.

Foorumil leiti, et on vaja koostada täpne koolieelikute ja õpilaste register, mille alusel omavalitsuse sotsiaaltöötajad ja sotsiaalpedagoogid saavad end kursis hoida laste koduse olukorraga ning hariduskohustuse täitmisega.

Foorumil tõdeti, et õpilaste tervist ohustavad nende endi tervisekahjulik käitumine, psühhosomaatilised haigused ja õnnetusjuhtumid. Tervisekahjuliku käitumise kujunemine on tingitud vaba aja veetmise võimaluste vähesusest, tervisekasvatuse nõrkusest koolides ja rohketest negatiivsetest eeskujudest ühiskonnas. Paljude õpilaste jaoks on õppetööga seotud koormus liiga suur. Katastroofiliselt kasvanud alkoholi tarbimine mõjutab nii koolis edasijõudmist kui ka organismi vastupanuvõimet krooniliste haiguste tekkele. Lahendusena tuleks välja töötada ja rakendada terviklik tervise edendamise kava haridussüsteemis ning huvialaharidus integreerida enam kooliga ja korrastada vastav rahastamissüsteem.

Haridus- ja Teadusministeeriumi kinnitusele on Eesti kutsehariduse kaasajastamise üldine raamistik paika pandud kahe dokumentidega: "Kutsehariduse kontseptuaalsed lähtekohad" (kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 13. jaanuaril 1998. a) ja "Tegevuskava kutseharidussüsteemi arendamiseks Eestis aastatel 2001-2004" (kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 12. juunil 2001. a). Neist esimene, sätestab, et kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamise käigus (1998-2005) ühendatakse õppeasutusi omavahel (nt. kutseõppeasutus kutseõppeasutusega, kutseõppeasutus üldhariduskooliga, kutseõppeasutus kõrgkooliga) ning et kutsehariduse põhiprintsiibiks on integratsiooni tagamine nii õpetuse vormides kui ka hariduse erinevate liikide ja tasemete vahel.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

Teine dokument sätestab ümberkorralduste suunamise aluseks arenenud riikide kutsehariduses ennast õigustanud trendi: senised tugevad piirid haridussüsteemis erinevate haridusliikide vahel kaovad, kutsehariduse osa üldhariduse liinis kasvab, kutsealases koolituses muutub järjest olulisemaks üldhariduslik baasharidus. Arvestades regionaalseid vajadusi näeb tegevuskava kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamise raames ette ka võimaluse kutseõppekeskuse väljaarendamiseks õppeasutuste ühenduseks, kus keskhariduse tasemel toimub nii kutse- kui ka üldhariduslik koolitus. Tegevuskava viitab ka kutseõppeasutuste ja üldhariduskoolide tihedama koostöö vajalikkusele, mis aitaks kaasa erinevate haridusliikide vaheliste barjääride kadumisele ja oleks seeläbi nii õppijale kui ka ühiskonnale kasulik.

Tagamaks õpilaste võrdseid võimalusi haridusele, sh piirkonniti, ja haridusse suunatavate vahendite ratsionaalset kasutamist, on igati otstarbekas ja põhjendatud integreeritud koolitüübi (ennekõike kutsehariduskooli ja üldhariduskooli baasil) idee edasiarendamine ja rakendamine, mida näevad ette ka Eesti kutseharidust suunavad nimetatud alusdokumendid.

Eelnõu vastuvõtmiseks otsusena on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamust.

17. juuni 2004.a.

Isamaaliidu fraktsioon, Sotsiaaldemokraatliku erakonna fraktsioon, Peeter Kreitzberg, Olev Laanjärv, Robert Lepikson, Jaanus Marrandi, Sven Mikser, Mark Soosaar, Liina Tõnisson, Harri Õunapuu

Hääletustulemused

Riigikogu 10. koosseis 4. istungjärk
13. oktoober 2004. a, kolmapäev kell 15:27
Istungit juhatas Ene Ergma
Eelnõu: 424OE
Sisu: Lõpphääletus
Hääletamine oli avalik
Kohal: 70 Puudub: 31
Poolt: 35Vastu: 33Erapooletu: 0
Hääletas: 68 Ei hääletanud: 2

<u>Nr</u>	<u>Nimi</u>	<u>Otsus</u>	<u>Fraktsioon</u>
1.	Tomson, Ela	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
2.	Lotman, Mihhail	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
3.	Taal, Olari	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
4.	Palts, Tõnis	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
5.	Herkel, Andres	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
6.	Lukas, Tõnis	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
7.	Seeder, Helir-Valdor	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
8.	Tulviste, Peeter	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
9.	Kull, Elle	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
10.	Mihkelson, Marko	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
11.	Tammeoks, Anti	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
12.	Kööbi, Urmo	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
13.	Nutt, Mart	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
14.	Velliste, Trivimi	poolt	Isamaaliidu fraktsioon
15.	Laar, Mart	puudub	Isamaaliidu fraktsioon
16.	Matsulevitš, Tiit	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

17.	Sester, Sven	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
18.	Üprus, Avo	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
19.	Kork, Andres	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
20.	Niilo, Tiit	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
21.	Sooäär, Imre	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
22.	Reinsalu, Urmas	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
23.	Pauls, Ants	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
24.	Ergma, Ene	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
25.	Leinatamm, Tarmo	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
26.	Kalikova, Nelli	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
27.	Rahumägi, Jaanus	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
28.	Jalak, Andres	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
29.	Õun, Aivar	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
30.	Raudne, Indrek	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
31.	Roos, Reet	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
32.	Aarna, Olav	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
33.	Pärm, Henn	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
34.	Kiisler, Siim-Valmar	vastu	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
35.	Sisask, Siiri	puudub	Ühendus Vabariigi Eest - Res Publica fraktsioon
36.	Kivi, Signe	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
37.	Jõgi, Helmer	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
38.	Järvi, Raivo	puudub	Eesti Reformierakonna fraktsioon
39.	Aru, Peep	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
40.	Atonen, Meelis	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
41.	Mägi, Leino	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
42.	Lipstok, Andres	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
43.	Lang, Rein	puudub	Eesti Reformierakonna fraktsioon
44.	Michal, Kristen	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
45.	Klaassen, Mait	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
46.	Ivanov, Sergei	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
47.	Meikar, Silver	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
48.	Tein, Toomas	puudub	Eesti Reformierakonna fraktsioon
49.	Aidma, Rein	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
50.	Rosimannus, Rain	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
51.	Taimla, Andres	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
52.	Linde, Väino	vastu	Eesti Reformierakonna fraktsioon
53.	Maripuu, Maret	ei hääletanud	Eesti Reformierakonna fraktsioon
54.	Ligi, Jürgen	ei hääletanud	Eesti Reformierakonna fraktsioon
55.	Prants, Koit	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
56.	Reiljan, Janno	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
57.	Ein, Margi	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
58.	Treial, Mai	poolt	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
59.	Randver, Rein	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
60.	Männik, Jaanus	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
61.	Allik, Jaak	poolt	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
62.	Nestor, Eiki	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
63.	Padar, Ivvari	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
64.	Tamm, Jüri	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
65.	Mae, Tiit	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
66.	Kepp, Mati	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
67.	Tafenau, Vello	poolt	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

68. Opmann, Mart	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
69. Saar, Jüri	poolt	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
70. Tammsaar, Tiit	puudub	Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon
71. Pärnits, Kadi	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
72. Saks, Katrin	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
73. Laur, Jarno	poolt	Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon
74. Sepp, Evelyn	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
75. Alatalu, Toomas	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
76. Seppik, Ain	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
77. Kalda, Helle	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
78. Eesmaa, Enn	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
79. Šehovtsov, Jüri	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
80. Arjakas, Küлло	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
81. Efendijev, Eldar	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
82. Lootsmann, Värner	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
83. Stalnuhhin, Mihhail	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
84. Reps, Mailis	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
85. Savisaar, Vilja	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
86. Kimber, Arnold	puudub	Eesti Keskerakonna fraktsioon
87. Pürg, Kaarel	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
88. Lenk, Heimar	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
89. Tuus, Marika	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
90. Privalova, Nelli	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
91. Varek, Toomas	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
92. Velman, Vladimir	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
93. Soosaar, Mark	poolt	Ei kuulu fraktsiooni
94. Marrandi, Jaanus	poolt	Ei kuulu fraktsiooni
95. Tõnisson, Liina	puudub	Ei kuulu fraktsiooni
96. Lepikson, Robert	puudub	Ei kuulu fraktsiooni
97. Tootsen, Toivo	poolt	Eesti Keskerakonna fraktsioon
98. Kreitzberg, Peeter	poolt	Ei kuulu fraktsiooni
99. Mikser, Sven	puudub	Ei kuulu fraktsiooni
100. Õunapuu, Harri	poolt	Ei kuulu fraktsiooni
101. Laanjärv, Olev	poolt	Ei kuulu fraktsiooni

Ühiskondliku Leppe haridustoimkonna seisukoht 21. sajandi hariduse programmi projekti kohta

21. sajandi hariduse programmi projekti koostajad on programmi üldeesmärkidena sõnastanud kõikidele õpilastele võimaluste loomise kvaliteetse ja võimetekohase hariduse omandamiseks sõltumata õpilase elukohast või sotsiaalsest taustast.

Taotletakse head õppe kvaliteeti, kaasaegset õpikeskkonda, korrastatud koolivõrku, ressursside efektiivset kasutamist, selgust õiguste ja kohustuste ning otsustuste ja vastutuse osas ning lapsevanemate ja õpilaste suuremat osalemist haridusajade arutamisel.

Ühiskondliku leppe haridustoimkond tunnustab 21. sajandi hariduse programmi koostajate soove leida teid ümberkorraldusteks haridusvaldkonnas ning seda, et programmi projekt tõi kaasa haridusalaste küsimuste avaliku arutelu.

Ühiskondliku Leppe haridustoimkond, analüüsinud projekti, näeb programmis esitatud koolide omanikustaatus muutmises (kooliühing), üldhariduskoolide kinnisvara arengukavas ning üldhariduskoolide rahastamismudelis suurt ohtu Eesti haridussüsteemile. Toimkond ei saa nõustuda programmis kavandatuga, mille tulemusena muudetakse kool missioonipõhisest haridus-kasvatusasutusest äriettevõtteks. Koolide „võõrandamine“ tugevdab haridussüsteemis turumajanduslikke regulatsioonimehhanisme, suurendab veelgi koolidevahelist konkurentsi ning viib koolide hoogsamale jaotamisele „tugevamateks“ ja „nõrgemateks“ ning lõppkokkuvõttes „nõrgemate“, ennekõike maakoolide sulgemiseni. Ühtlasi tähendab see edasist kiirenevat hariduslikku kihistumist, eemaldumist Eestis kehtivast egalitaarhariduse ehk ühtluskooli põhimõttest, ning loobumist haridusvõimaluste võrdsuse ja hariduse ühtlase kvaliteedi taotlemisest kogu riigis.

Ühiskondliku leppe haridustoimkond juhib tähelepanu järgmistele probleemidele:

- 21. sajandi hariduse programm ei lähtu tänase hariduselu igakülgselt analüüsist, vaid üksnes sissejuhatuses esitatud tõestamata konstateeringust, et „meie üldharidust iseloomustavad täna käsu- ja plaanimajanduslikud suhted, mis üha enam vastanduvad ühiskonnas toimunud muutustele“. Tulenevalt analüüsi puudumisest ei aita programm kaasa püstitatud eesmärkide saavutamisele, vaid võib mitmes valdkonnas käivituda soovitud vastupidised protsessid.
- 21. sajandi hariduse programmi raames kavandatud uuendused vajavad enne rakendamist tõsist juriidilist ekspertiisi, sh. tuleb kontrollida nende vastavust Eesti Vabariigi Põhiseadusele, ennekõike selle paragrahvile 37. Koolidevahelist võistlust õpilaste eest toetavas lähenemises kaob igasugune garantii, et Eestis jätkub koolikohti kõigile koolikohustuslikele lastele. Vastupidi 21. sajandi hariduse programmile toetame võrdselt haridusvõimaluste põhimõtet kõigis Eesti piirkondades. Riigi ja omavalitsuse kohustus on tagada kõigis Eesti piirkondades, ka maapiirkondades, kvaliteetse hariduse omandamise võimalus.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

- 21. sajandi hariduse programmi koostajad ei ole pidanud vajalikuks hinnata programmi hariduspoliitilisi tulemusi, ega selle regionaalpoliitilisi ja sotsiaalseid mõjusid. Juba esmase analüüsi põhjal saab järeldada, et programmi käivitumisel süveneb ühiskonna hariduslik, regionaalne ja sotsiaalne kihistumine. Projektist ei selgu, millised on riigi, millised kohalike omavalitsuste ja koolide õigused, kohustused ja vastutus kavandatud haridussüsteemi haldamisel ning arendamisel. Samas aga vähendatakse nii riigi kui ka omavalitsuste poliitilist rolli koolivõrgu kujundamisel.
- 21. sajandi hariduse programmi mitmete kavandatud meetmete osas võib täheldada suundumist tsentraliseerituse ja riikliku kontrolli suurendamisele koolide ja õpetajate üle, mis on vastuolus programmi eesmärgiga viia otsuste vastuvõtmine võimalikult koolile lähemale. Kooli hoolekogule ettenähtud suured õigused koolielu üle otsustamiseks ei ole tagatud mitte mingisuguse vastutusega koolile kahjulike otsuste tegemise eest.
- 21. sajandi hariduse programmi vastuvõtmise ja elluviimise tulemusena hägustub sotsiaalne partnerlus haridussüsteemis ja partnerite dialoogivõime. See on aga vastuolus sotsiaalse kaasatuse ja osalusdemokraatia põhimõtetega tulenevalt Euroopa Liidu Lissaboni strateegiast ning Euroopa Komisjoni ja Eesti Vabariigi Valitsuse sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumist.

Kavandatud haridusreformi seadustamine on juba pörkunud Linnade Liidu, Maaomavalitsuste Liidu ja teiste ühenduste täielikule vastuseisule. Koolivõrgu asetamine kinnisvaraturule ei teeni hariduse kvaliteedi parandamise ja võrdsete haridusvõimaluste eesmärki. Ohtu seatakse mitte ainult Eesti koolivõrk, vaid kogu meie eluviis.

Ühiskondliku Leppe haridustoimkond peab vajalikuks saavutada ulatuslike haridusreformide korral eelnevalt erakondade, kutseorganisatsioonide ja teiste asjasse puutuvate kodanikeühenduste vahel konsensuslik kokkulepe nii reformide vajalikkuse, sisu kui ka rakendamise osas ning avaldab valmisolekut aidata kaasa selle saavutamisele.

Seisukoht vastu võetud 29.september 2004.a.

Ühiskondliku leppe maaelu foorumi seisukohad

Eestimaa on tulevikus ühtlaselt asustatud ja arenenud, heade elamis- ja töötamisvõimalustega, hästi korrastatud maastiku ning puhta looduse ja tervikliku elukeskkonnaga. Maaelu tugineb maal elavatele inimestele, ressurssidele ja ettevõtlusele. Töö- ja elukoht võimaldab inimestel jääda maale ning hoiab ära vajaduse otsida tööd Eesti või Euroopa suurlinnades.

Eesti maaelu sihipärasest arengut toetavad Euroopa Liidu regulatsioonid ja struktuurifondide vahendid, kuid otsustava mõjuga on siiski siseriiklikud meetmed ning nendele tuginev maarahva algatusvõime ja ettevõtlikkus.

Lähtudes Eesti maaelu olukorrast ning järgides Euroopa Liidu maaelupoliitika eesmärgi ja põhimõtteid peame vajalikuks sätestada Ühiskondlikus Leppes järgmised Eesti maaelu seisukohad:

1. Pidada vältimatult vajalikuks töötada välja ja rakendada Eesti ühiskonna huvidest lähtuv ning piirkondlikke eripärasid arvestav ja teadusuuringutel põhinev pikaajaline maaelu arengu poliitika ning võtta vastu regionaalarengu seadus. Riiklikult tagada maaelu programmide ja meetmete jätkumine ning riigieelarvest rahastamine.

2. Oluliselt suurendada kohalike omavalitsuste oskusi, tegevustahet ja motiveeritust.

Selleks:

2.1 Rakendatakse tingimusteta Euroopa Omavalitsuste Harta.

2.2 Seadustatakse põhimõtte, et kohaliku omavalitsuse tegevuse tulemusel tekkinud tulubaasi suurenemisel tagatakse talle tasandusfondidest antav toetus täies ulatuses, sealhulgas ka iga-aastane toetuse suurenemine proportsionaalselt riigieelarve mahu kasvuga.

2.3 Suunatakse igal aastal vähemalt 30% teehoiuks eraldatavast kütuseaktsiisi maksust kohalike teede hooldamiseks.

3. Maaettevõtluse, sealhulgas põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse arendamise riiklike meetmetega taotleb ühiskond maaelanikele stabiilset tööhõivet ja õiglast elatustaset. Meie eesmärk on luua eeldused aastaks 2010 maapiirkondadesse 30 000 täiendava töökoha tekkeks.

Selleks:

1.1 Suurendatakse oluliselt riiklike investeringuid maapiirkondade infrastruktuuri ning tagatakse sellega teede, side ja elektrienergia stabiilsus ja kvaliteet.

1.2 Kindlustatakse haridusvõimaluste võrdsus ja kvaliteetse hariduse kättesaadavus maal. Lapse koolijõudmiseks kuluv aeg peab jääma 30 minuti piiresse.

1.3 Tagatakse üldarstiabi kättesaadavus maal, milleks toetatakse perearstide tegevust maapiirkonnas. Eriarstiabi kättesaadavuse tagamiseks töötab riik välja transpordikulutuste kompenseerimise süsteemi keskustest kaugel elavatele inimestele.

1.4 Riik ostab territooriumi korrashoidu kui teenust ning see muudetakse täiendavaks osaks maarahva tööhõives.

1.5 Täiustatakse ja rakendatakse ettevõtluse stardiabisüsteem, mis arvestab maaettevõtluse eripära.

1.6 Arendatakse riiklike vahendite toel välja toimiv ettevõtlusalane mentorlus-, nõuande ja infolevi süsteem.

1.7 Tagatakse õppe- ja praktikavõimaluste kaasajastamisega kutseõppe kvaliteedi oluline tõus. Maal asuvate kutseõppeasutuste rahastamise tuleb kaasata vahendeid ka täiendavate ülesannete – loodushoid, vaba aja sisustamine, mõisahoonete hooldus jne. – täitmiseks.

4. Tunnistame, et Eesti maaelu selgrooks on ja jääb mitmekesine põllumajandus.

Selleks:

- 1.1 Seatakse sihiks meie haritava maa kasutamine head põllumajandustava järgides, mis kindlustab meie elanikkonna häireteta varustamise heakvaliteedilise omamaise põhitoidu ja tehnilise toormega.
- 1.2 Edendatakse põllumajanduse, keskkonna- ja maaelu alased teadusuuringuid ning ülikooliharidust neis valdkondades.
- 1.3 Makstakse riigieelarvest täiendavaid otsetoetusi vastavalt EL liitumislepingus sätestatud maksimaalmääradele. Jätkatakse siseriiklike toetusmeetmete rakendamist vähemalt üleminekuajaperioodi lõpuni aastal 2013.

5. Ühistegevus on tõhus abinõu maaettevõtjate ja nende partnerite parimaks koostöök.

Selleks:

- 1.1 Töötatakse välja ja rakendatakse majandusliku ja sotsiaalse ühistegevuse arengu riiklikud programmid. Rakendatakse riiklikud abinõud ühistegevuse toetamiseks maapiirkondades.
- 1.2 Ühistegevusalane seadustik viiakse vastavusse rahvusvaheliste ühistegevuse põhimõtetega ning Lääne-Euroopa (Põhjamaade) ühistegevuse tavadega.
- 1.3 Ühistegevuse aluseid õpetatakse kõigis maakutseõppeasutustes ja põllumajandusülikoolis, aga ka avaliku halduse erialadel ning täiskasvanute koolitamisel.
- 1.4 Töötatakse välja, seadustatakse ja rakendatakse ühistulise panganduse süsteem.

6. Pidada silmas, et stabiilne maaelu eeldab elukõlblikku vaimset ja sotsiaalset keskkonda, külaelu traditsioonide ja rahvussümboolika ausse tõstmist, tõhusat koostööd ja partnerlust omavalitsustega, riigi tuge ja usaldust, külaliidrite nõustamist ja koolitamist.

Selleks:

- 1.1 Arendatakse välja riiklikult toetatavad maakondlikud mittetulundusühenduste tugi- ja nõustamissüsteemid. Iga kohalikes huvides rakendatud programm peab sisaldama ka algatusrühmade tegevuskulude rahastamist ja omaosalust rahvusvahelisteks koostööprojektideks.
- 1.2 Edendatakse ja toetatakse riiklike, piirkondlike ja kohalike asutuste ning erasektori koostööd, et tagada parimate kohalike arengukavade koostamine.
- 1.3 Ollakse maaelanikuna aktiivne ja aidatakse oma tegevusega kaasa kodanikuühiskonna tugevnemisele.
- 1.4 Kavandatakse LEADER-programmi käivitamine ja kaasrahastatakse seda riigieelarvest.

7. Eestimaa, meie rahvuse võõrandamatu eluruum, on ikka olnud maarahva hoida, kaitsta ja kasutada. Meie eesmärk on pärandada meie loodus ja ühiskond järeltulevatele põlvedele paremana, puhtamana ja jätkusuutlikumana. Tunnistada jätkusuutlikkuse ja pärandkultuuri sümbolina kodumaine rukis rahvusviljaks.

Selleks:

- 1.1 Rakendatakse tootmisviise ja tehnoloogiaid, mis aitavad kaasa puhta ja mitmekesise looduse kujunemisele ja säilitamisele.
- 1.2 Toetatakse hajaasustust ning inimeste elamaasumist maale. Käivitatakse kõigi talutüüpide toetamise ja talukohtade taastasustamise programm ning soodustatakse riiklikult noorte perede soovi asuda maale elama ja kodu looma.
- 1.3 Lasub maarahva ühendustel, kohalikel omavalitsustel ja maainimestel lasub kohustus pärendada maaelu mainet.
- 1.4 Kutsutakse rahvuse eluruumi terviklikkuse huvides Eesti kodanikke hoiduma kinnisomandi kergemeelsest võõrandamisest.

Peame oluliseks teadvustada, et stabiilselt arenev maaelu on meie rahva säilimise ja kogu ühiskonna jätkusuutlikkuse tagatiseks.

Seisukohad on vastu võetud 27. oktoobril 2004. aastal.

Ühiskondliku leppe tervisefoorumi „Riigi ja kodaniku¹ koostöö – Eesti rahva tervise tagatis“ lõppdokument

Tervis on universaalne väärtus ja inimese põhiõigus. Tervis on loomulik eeltingimus ja majanduslik ressurss, mida on vaja arendada sihikindlalt ja planeeritult. Terved inimesed on produktiivsemad, vajavad vähem kulutusi sotsiaal- ja tervishoiusüsteemile ning neil on rohkem võimalusi osaleda sotsiaalses, poliitilises ja majanduselusel (WHO, 1999).

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 28 esimene lõige ütleb, et igaühel meist on õigus tervise kaitsmisele. Seega on tegemist sotsiaalse põhiõigusega, mille tagamiseks on vajalik riigi aktiivne osalus. Tervis on oluline väärtus, ilma milleta ei ole võimalik enamiku teiste põhiõiguste kasutamine.

Euroopa Liidu asutamisleping näeb ette oma kodanike kõrgetasemelist tervisekaitset. Ühenduse meetmed, mis täiendavad riikide poliitikat, on suunatud rahva tervise parendamisele, haiguste ennetamisele ja tervist ohustavate tegurite kõrvaldamisele.

Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) defineerib tervist kui füüsilist, vaimset ja sotsiaalset heaolu. WHO eestvedamisel koostatud Ottawa harta sedastab, et tervise põhilised allikad ja tagatised on inimese eluase, haridus, toit, sisetulek, stabiilne ökosüsteem, jätkusuutlikud ressursid, sotsiaalne õigus ja õiglus. Tervis on sotsiaalse heaolu tunnus. Tervisel on ka kultuuriline mõõde, millel on Eesti puhul eriline tähendus, sest tegemist on noore ja veel haavatava kultuurikeskkonnaga. Sellest omakorda tuleneb, et rahva tervise edendamine ei ole üks prioriteet paljudest – see on majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline kohustus. Rahvatervise arendamise põhilisteks eetilisteks printsiipideks on võrdsed tervisevõimalused ja solidaarne tegutsemine.

Lapse õiguste konventsiooni artikli 24 punkt 1 sätestab: „Konventsiooniga ühinenud riigid tunnustavad lapse õigust võimalikult heale tervisele ning ravivahenditele ja tervise taastamisele. Konventsiooniga ühinenud riigid püüavad tagada, et ükski laps ei jääks ilma õigusest niisugustele terviseteenustele“.

Eesti rahvastiku tervis on murettekitav: suremus, haigestumine enamikusse ärahoitavatesse haigustesse ja negatiivsete tervisemõjurite näitajad on Euroopa Liidu teiste liikmesriikidega võrreldes kõrgeimad, keskmine eeldatav eluiga üks madalamaid. Lõhe erinevate sotsiaalsete gruppide tervisenäitajates on suur ja näitab pidevat kasvutendentsi.

Tervisedenduse peamine tegevussuund on rahvastikugruppide aktiveerimine ning nende suutlikkuse arendamine, tulemaks toime oma tervisepotentsiaali väljaarendamisega. Rahvastiku tervise arenduse protsessid nõuavad ressursse, teadusuuringuid, poliitiliste otsuste tervisemõju analüüsi ning sotsiaalse sidususe arendamisele suunatud programme. Ei piisa vaid eluviisi ja terviskäitumise mõjutamisele suunatud tegevustest. Olulisem on kujundada tervist toetavat sotsiaalmajanduslikku ja kultuurilist keskkonda. Elanikkonna hea tervise eeldus on jagatud vastutus ja tagatud võimalused koostööks kodanike, omavalitsuste ja valitsuse vahel. Tungiv vajadus on mitmete juriidiliste ja regulatiivsete aktide nüüdisajastamise järele, liiga vähe on käesoleva ajani pööratud tähelepanu omavalitsuste võimalustele ja vastutusele oma elanikkonna tervise arendamisel ning liiga harva tunnetab riigi- ja erasektor oma vastutust elanikkonna tervise eest.

Lähtudes eelöeldust näeb ühiskondliku leppe esimene tervisefoorum oma eesmärgina kaasa aidata tervisekultuuri muutumisele, algatada aktiivset diskussiooni reaalistest võimalustest meie rahvastiku tervise parendamiseks ning teeb Riigikogule, Vabariigi Valitsusele, omavalitsustele ja kodanikele järgmised ettepanekud:

Ettepanekud Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele:

1. Koostada terviklik ja ühtne tervisestrateegia, mis määratleks kaugemad eesmärgid, olulisemad tegevussuunad ja selge suhtlusstrateegia rahvastiku tervise arenguks pikemaks perioodiks.
2. Kaasates erinevaid ressursiallikaid, viia SKP-st tervishoiule eraldatav osa 2010. aastaks vastavusse Euroopa

¹ Kodanikena käsitatakse käesolevas dokumendis kõiki Eestis elavaid inimesi, sõltumata nende kodakondsusest või selle puudumisest.

- Liidu riikide vastavate keskmiste näitajatega, st. suurendada aastast 2006 tervishoiule eraldatavat osa vähemalt 0,5% võrra SKP-st aastas, jõudes 2010. a-ks 7,2 %-ni.
3. Hinnata mis tahes tasandil väljaantud kõiki õigusakte nende rahvatervisele osutavate võimalike otseste ja kaudsete mõjude seisukohalt.
 4. Luua riigis õiguslikult tasakaalustatud reeglistik, mis võimaldaks tervishoiu ja rahvastiku tervise seisukohast oluliste strateegiliste epidemioloogiliste, meditsiiniliste ja biostatistiliste uuringute tegemist viisil, kus oleksid ühelt poolt kaitstud isiku eraelu privaatsus ja teisalt riigi ja avalike huvide rakendamine otstarbekal moel.
 5. Nüüdisajastada rahvatervise seadus, määratledes erinevate tasandite vastutused ja struktuurid rahvastiku tervises
 6. Piirata hinnapoliitika abil oluliselt alkoholi- ja tubakatoodete kättesaadavust. Lisaks laekunud vahendid suunata tervishoiu infrastruktuuri ja tervisedenduse arendamiseks.
 7. Alkoholi ja tubaka reklaam mis tahes vormis, kaasa arvatud varjatud reklaam, tuleb Eestis keelustada.
 8. Sätestada seadusega riigi ja kohalike omavalitsuste (KOV) kohustused ja pädevus tervisedenduse ja arstiabi õiglaseks tagamiseks ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkuse kindlustamiseks.
 9. Leida võimalusi maavalitsuste ja omavalitsuste tervisedenduse struktuuridele tegevusressursside eraldamiseks, mis võimaldaks koordineerida ja stimuleerida paremale tervisele suunatud tegevuste laienemist erinevatesse võrgustikesse maakondade ulatuses.
 10. Näha riigieelarves ette kohalikele omavalitsustele vahendid arstiabi osutavale infrastruktuurile tehtavate kulutuste katmiseks.
 11. Tagada arstiteaduskonna üliõpilaste aastane vastuvõtt mahus vähemalt 130 üliõpilast. Suurendada õdede riiklikku koolitustellimust vastavalt õdede vajaduse prognoosile. Jätkata rahvatervishoiu ja tervisekaitse ning alustada tervisedenduse spetsialistide ettevalmistamist ning suurendada riiklikku koolitustellimust neile erialadele ja teistele terviseteadustele. Arsti- ja õendusala üliõpilaste õpetuse kulude katteks suurendada diplomieelset õppetööd korraldavate tervishoiuasutuste baaskulutusi 12% võrra ravikindlustusvälistest summadest. Luua meditsiinitöötajatele tõhus motivatsioonisüsteem töötamiseks õpitud erialal Eestis.
 12. Sätestada seadusega tervishoiu rahastamise põhimõtted ning kõikide osapoolte vaheliste suhete alused, lähtudes põhimõttest, et tervisedendust ja arstiabi osutavale infrastruktuurile tehtavad kulutused katavad riik ja KOVd.
 - a) Sotsiaalministeerium katab edaspidi aktiivravihaiglate infrastruktuuri kulud. Vaadata läbi maksukoormuse jagunemine ja kaaluda tervisemaksu kui solidaarsusmaksu kehtestamist üksikisikutele, vähendades samavõrra Eesti Haigekassasse minevat osa.
 - b) KOVd hakkavad vastutama tervisekeskuste (perearstide), taastusravikeskuste (sh. voodid taastusraviks) ja hoolduskeskuste kasutamise ja haldamise eest. Sellisel moel tagatakse riikliku arstiabi võrgu püsimine esmatasandil piirkonnast sõltumata.
 13. Võimaldada elanikele korrapärane ennetav arstlik tervisekontroll.
 14. Võimaldada seadusega tööandjatele kanda kokkulepitud (näiteks 3% palgafondist) tervise- või arstiabiarved ettevõtluskuludesse.
 15. Kaasata Kaitseministeeriumi vahendeid riigi strateegilise meditsiinilise reservi ja valmisoleku kujundamisele.
 16. Eesti ühiskonna julgeolekut ohustavate haiguste (alkoholism, narkomaania ja AIDS) ennetustegevuseks töötada välja ja rakendada kõiki ministeeriume kaasav strateegia, mille täitmisest annab valitsus avalikkusele aru kaks korda aastas.

17. Leida võimalus ravimite kättesaadavuse tagamiseks kõigile abivajajatele. Viia ravimite kompenseerimise süsteem aastaks 2010 Euroopa Liidu keskmisele tasemele.
18. Riik peaks nägema valitsusvälistes organisatsioonides võrdseid partnereid elanike tervise parendamisel ja leidma võimalusi nende organisatsioonide toetamiseks.
19. Algatada diskussioon töövõimetushüvitiste eest tasumise süsteemi muutmise ning Eesti Haigekassa staatuse ja poliitilise vastutuse üle.
20. Alustada diskussiooni tervisesäästlike eluviiside motiveerimisvõimaluste üle ja täpsustada omavastutuse osa arstiabile tehtavates kulutustes.

Ettepanekud omavalitsustele:

21. Luua elanikkonna sotsiaalse sidususe ja elukvaliteediga seotud tervise arengukavad koos vajalike investeeringute kavandamisega, millised sisaldaksid kindlaid sihte tervise arenguks.
22. Määratleda selge vastutus elanikkonna tervise eest igas omavalitsusüksuses või omavalitsusliitude poolt kokkulepitud tervishoiupiirkondades.
23. Toetada kohalikke mittetulundusühinguid nende tegevusel sotsiaalse sidususe ja tervise arendamisel.
24. KOV tagab ise või koostöös teiste KOV-dega esmatasandi tervishoiusüsteemi toimimise oma territooriumi(de)l.

Ettepanekud riigi- ja erasektorile:

25. Toetada oma töötajate tervise arengut nii tervist soodustava töökeskkonna loomisega, töötajate kaasamisega tervist puudutavate otsustuste tegemisse kui ka soodustustega arstiabi kasutamisel.
26. Toetada kohalikke omavalitsusi ja mittetulundusühinguid elanikkonna tervisepotentsiaali arendamisel.

Ettepanekud kodanikele ja kodanikuühendustele:

27. Kasutada kõiki kättesaadavaid lahendusi oma ja oma lähedaste tervise hoidmisel ja parendamisel.
28. Osaleda aktiivselt omavalitsuste ja paikkondlike tervist puudutavate otsuste tegemises ning paikkondlikes organisatsioonides, mille eesmärgiks on kodukandi tervislik elukeskkond ja elanike tervise areng.
29. Saavutada tervise teema lülitamine kodukandi omavalitsuste arengukavadesse.
30. Kutsuda kaasa oma kodukandi rahvast tervisega seotud tegemistesse, suurendades sellega sotsiaalset kaasatust ning elukvaliteedi tõusu.

Ettepanekud meediale:

31. Luua positiivsete arvamuste mikrokliima, mis stimuleeriks ja julgustaks inimesi osalema oma kodukandi tervist edendavates tegevustes.
32. Julgustada organisatsioone ja eri sektoreid koostööks elanikkonna tervise arengu eesmärgil ja julgustada investeeringuid tervisesse.
33. Pakkuda avalikku toetust neile, kes tegutsevad sotsiaalse sidususe ja rahvastiku tervise arendamise suunas.
34. Avalik-õiguslik televisioon ja raadio peaksid oluliselt suurendama tervislike eluviiside ja tervise säilitamisega seonduvate saadete mahtu, kasutades selleks nii kohalikku originaalmaterjali kui ka sobivat infomaterjali (dokumentaalfilmid, videoklipid jms) teistest riikidest.

Lõppdokument on vastu võetud 17. jaanuaril 2005. aastal

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse aastaraamat 2004

Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2003.a. majandusaasta aruanne	
Bilanss	
AKTIVA (varad)	31.12.2003
Käibevara	
Raha ja pangakontod	44090
Viitlaekumised (aruandeperioodi laekumata tulud)	
Intressid	187
Viitlaekumised kokku	187
Ettemaksed	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	2737
Ettemaksed kokku	2737
Käibevara kokku	47014
Põhivara	
Materiaalne põhivara	
Inventar ja sisseseade (soetusmaksumuses)	230335
Akumuleeritud põhivara kulum (miinus)	-49814
Materiaalne põhivara kokku	180521
Põhivara kokku	180521
AKTIVA (varad) KOKKU	227535
PASSIVA (kohustused ja netovara)	
KOHUSTUSED	
Lühiajalised kohustused	
Võlakohustused	
Pikaajaliste kapitalirendikohustuste tagasimaksed järgmisel perioodil	70778
Võlakohustused kokku	70778
Võlad tarnijatele	
Maksuvõlad	94427
Viitvõlad (aruandeperioodi maksmata kulud)	
Võlad töövõtjatele	120699
Muud viitvõlad	322
Viitvõlad kokku	121021
Lühiajalised kohustused kokku	694234
Pikaajalised kohustused	
Pikajalised võlakohustused	
Kapitalirendi maksed	109722
Pikaajalised võlakohustused kokku	109722
Pikaajalised kohustused kokku	109722
KOHUSTUSED KOKKU	803956
NETOVARA	
Aruandeaasta tulem	-576421
NETOVARA KOKKU	-576421
KOHUSTUSED JA NETOVARA KOKKU	227535

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse 2003.a. majandusaasta aruanne	
Tulude ja kulude aruanne	2003
Tulud	
Asutajalt saadud tulud	500000
Annetused ja toetused	1372227
Tulud kokku	1872227
Kulud	
Põhitegevusega otseselt seotud kulud	799817
Mitmesugused tegevuskulud	569411
Tööjõu kulud	
Palgakulu	764659
Sotsiaalmaks	252338
Töötuskindlustus	2517
Tööjõu kulud kokku	1019514
Põhivara kulum ja väärtuse langus	49814
Kulud kokku	2438556
Põhitegevuse tulem	-566329
Finantstulud ja -kulud	
Intressitulud	187
Intressikulud	10279
Finantstulud ja -kulud kokku	-10092
Aruandeaasta tulem	-576421

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse 2003.a. majandusaasta aruanne

Rahavoogude aruanne (kaudsel meetodil) 2003

Rahavood põhitegevusest	
Põhitegevuse tulem	-566329
Korrigeerimised:	
Põhivara kulum ja väärtuse langus	49814
Intressinõuded	-187
Võlad tarnijatele	408008
Maksuvõlad ja maksude ettemaksud	91690
Võlad töövõtjatele	120699
Muud viitvõlad	322
Makstud intressid	-10279
Rahavood põhitegevusest kokku	93738
Rahavood investeerimistegevusest	
Saadud intressid	187
Rahavood investeerimistegevusest kokku	187
Rahavood finantseerimistegevusest	
Kapitalirendi põhimaksud	-49835
Rahavood finantseerimistegevusest kokku	-49835
Rahavood kokku	44090
Raha ja raha ekvivalendid perioodi algul	0
Raha ja raha ekvivalentide muutus	44090
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus	44090

Ühiskondliku Leppe osalised

Eesti Ametiühingute Keskliit
Eesti Infotehnoloogia Kolledzh
Eesti Kirikute Nõukogu
Eesti Kristlik Rahvapartei
Eesti Kunstiakadeemia
Eesti Lastekaitse Liit
Eesti Looduskaitse Selts
Eesti Maanaiste Ühendus
Eesti Maaomavalitsuste Liit
Eesti Maarahva Kongress
Eesti Mereakadeemia
Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaud
Eesti Muusikaakadeemia
Eesti Naisettevõtjate Liit
Eesti Naisliit
Eesti Naisteühenduste Ümarlaud
Eesti Olümpiakomitee
Eesti Omavalitsusliitude Ühendus
Eesti Pensionäride Liit
Eesti Pensionäride Ühendus
Eesti Puuetega Inimeste Koda
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
Eesti Põllumajandustootjate Keskliit
Eesti Põllumajandusülikool
Eesti Rahvakultuuri Keskseitside Liit
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei
Eesti Spordiselts Kalev
Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioon
Eesti Teaduste Akadeemia

Eesti Tervisedenduse Ühing
Eesti Toiduainete- ja Maatöötajate
Keskliit
Eesti Tööandjate Keskliit
Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate
Assotsiatsioon
Eesti Õpilasmavalitsuste Liit
Eesti Ühistegeline Liit
Eesti Üliõpilaskondade Liit
Eestimaa Rahvaliit
Eestimaa Talupidajate Keskliit
EKVL Kodukant
Erakond Isamaaliit
Rahvusvaheliste Ravimitootjate Liit
Eestis
Liikumine Eesti Lapse Eest
Sihtasutus Eesti Lastefond
Sillamäe Majanduse ja Juhtimise Instituut
Sotsiaaldemokraatlik Erakond
Tallinna Pedagoogikaülikool
Tallinna Tehnikakõrgkool
Tallinna Tehnikaülikool
Tartu Kõrgem Kunstikool
Tartu Lennukolledzh
Tartu Ülikool
Teenistujate Ametiliitude
Keskorganisatsioon
Vene Akadeemiline Selts
Vene Erakond Eestis

Välis-Eesti Ühing

ÜHISKONDLIKU
LEPPE
SIHTASUTUS

**ÜHISKONDLIKU LEPPE SIHTASUTUS
NARVA MNT 1, 10111 TALLINN**

[HTTP://WWW.LEPE.EE](http://www.lepe.ee)

ISSN 1736-2458